

West-Vlaanderen Werkt

De polsslag van de
West-Vlaamse economie

#2 2023

Brugge, Provincie West-Vlaanderen - 02-2023 Haljaarlijks - Jaargang 65 - Afgiftelentoor Brugge, Maspost - Mail P209117 - Retouradres: Koning Leopold III-laan 31, 8200 Brugge

west-vlaanderen
de gedreven provincie

Investeren in West-Vlaanderen

Bedrijfsinvesteringen op recordhoogte

West-Vlaanderen Werkt

#2 2023 - jaargang 65

- 04 **Vandaag Uitgedaagd** Duurzame mobiliteit
- 09 **Beleidsnieuws** Evolutie West-Vlaamse luchthavens
- 10 **Ondernemers-DNA** Maud Bekaert

- Dossier: Investeren in West-Vlaanderen**
- 14 **Van Cijfers naar Inzicht** Bedrijfsinvesteringen opnieuw op recordhoogte
- 19 Wzc's Curando en Spirit komen tegemoet aan veranderde zorgvraag
- 22 Voedingsgroep Paulig opent fabriek van 45 miljoen in Roeselare
- 26 Maatwerkbedrijven investeren in technologie en automatisering
- 30 Investeringskampioen Vivendo breidt aanbod aan sociale woningen fors uit
- 32 Oostendse DEME-vennootschappen onderzoeken diepzeemijnbouw

- Dossier: Regionale luchthavens**
- 35 Luchtvaartopleidingen vinden hub in VLOC
- 36 Businessmodel Luchthaven Kortrijk-Wevelgem

- 38 **Vandaag Uitgedaagd** Is West-Vlaanderen klaar voor coworking?
- 43 **Van Cijfers naar Inzicht** Coworking groeit ruim 20% per jaar
- 44 **Ondernemers-DNA** Herman Maes

Beste lezer

Sinds 2011 brengen we in West-Vlaanderen Werkt op regelmatige basis een overzicht van de grootste investeerders in onze provincie. Welke bedrijven pompten de afgelopen periode de grootste budgetten in nieuwbouwprojecten? Welke vzw's zetten het hardst in op innovatie? Je leest het in dit nummer.

En of we positief nieuws te melden hebben: in 2022 overschreed het totale investeringsbedrag in West-Vlaanderen voor het eerst de magische kaap van 5 miljard euro. Dat betekent dat de coronadip in onze economie definitief verteerd is (of lijkt). Toch moeten we hierbij een kanttekening maken. De Belgische inflatie klom in 2022 namelijk naar een recordhoogte, wat voor een vertekend beeld kan zorgen.

Een opvallende tendens in de recente cijfers zijn de grote inspanningen in de sociale sector. Zo is bij West-Vlaamse maatwerkbedrijven en woonzorgcentra een investeringsgolf aan de gang met heel wat nieuwbouw- en innovatieprojecten. De socialehuisvestingsmaatschappij Vivendo, actief in de regio Brugge, is dan weer over de hele lijn investeringskampioen.

Verder pikken we de draad op van het dossier Regionale luchthavens, dat we in het voorjaar al opstartten. We onderzochten het businessmodel van de luchthaven Kortrijk-Wevelgem en gingen op bezoek in het VLOC, het Vlaams Luchtvaartopleidingscentrum. Dat ligt op een steenworp van de Oostendse vlieghaven en vormt in België een unieke onderwijshub voor luchtvaarttechniek.

Met de rubriek Vandaag Uitgedaagd zoomen we in op duurzame mobiliteit in al haar facetten, van fietsleasing tot multimodaal transport, en wippen we binnen bij enkele coworkinglocaties in West-Vlaanderen. Want coworking is aan een flinke opmars bezig, zo blijkt uit cijfers die we konden inkijken. Al moet het concept wél nog verder ingeburgerd geraken.

Veel leesgenot!

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

Duurzame mobiliteit

Van fietsleasing tot multimodaal transport

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

De tijd is voorbij dat iedereen zomaar kilometers maakt met vervuilende wagens. Efficiënte en groene mobiliteit zijn meer dan ooit trending en vertalen zich in diverse aspecten: meer fietsen, minder wagens op fossiele brandstoffen en tout court bewuster omgaan met verplaatsingen. Ook in West-Vlaanderen pakken veel bedrijven dat slim aan. Wij legden ons oor te luisteren bij GVO, TVH, Piano's Maene en Movias, én namen de Havenbus in Zeebrugge.

Woonzorggroep GVO, een netwerk van tien West-Vlaamse autonome zorgvoorzieningen met hoofdzetel in Kortrijk, is volop bezig met initiatieven voor mobiliteit. "Via Treffik (het bedrijvennetwerk rond duurzame mobiliteit van Provincie West-Vlaanderen, red.) lieten we onderzoeken hoe we het woon-werkverkeer van onze medewerkers kunnen verduurzamen", zegt HR-directeur Inge Bultinck. "In functie daarvan namen we vorig jaar deel aan de Testkaravaan. Daarbij konden medewerkers een elektrische fiets, speedpedelec of een abonnement op trein, tram of bus uitproberen. Daaruit volgde de vraag om met fietsleasing te

starten. Tijdens de eerste week kregen we al meer dan 100 mails van personeelsleden om offertes bij fietsdealers op te vragen. Het zou fantastisch zijn mocht uiteindelijk 20 procent van onze 1.300 mensen zich inschrijven."

De fiets is voor GVO sowieso hét uithangbord van de employer branding. "De fietsmarathon op rollen, waarbij onze mensen samen 1.500 kilometer aflegden, was een groot succes. Ons team is intussen omgedoopt tot het Zorgpeloton. Medewerkers zetten zich dagelijks in voor hun kopmannen of -vrouwen, de ouderen die we verzorgen. Ook de Ronde van GVO,

een tocht van 200 km langs onze tien voorzieningen, bleek een voltreffer. Door die focus op fietsmobiliteit merken we een verhoogde instroom van sollicitanten. Dat is cruciaal, want zeker in onze sector speelt de krapte op de arbeidsmarkt erg hard."

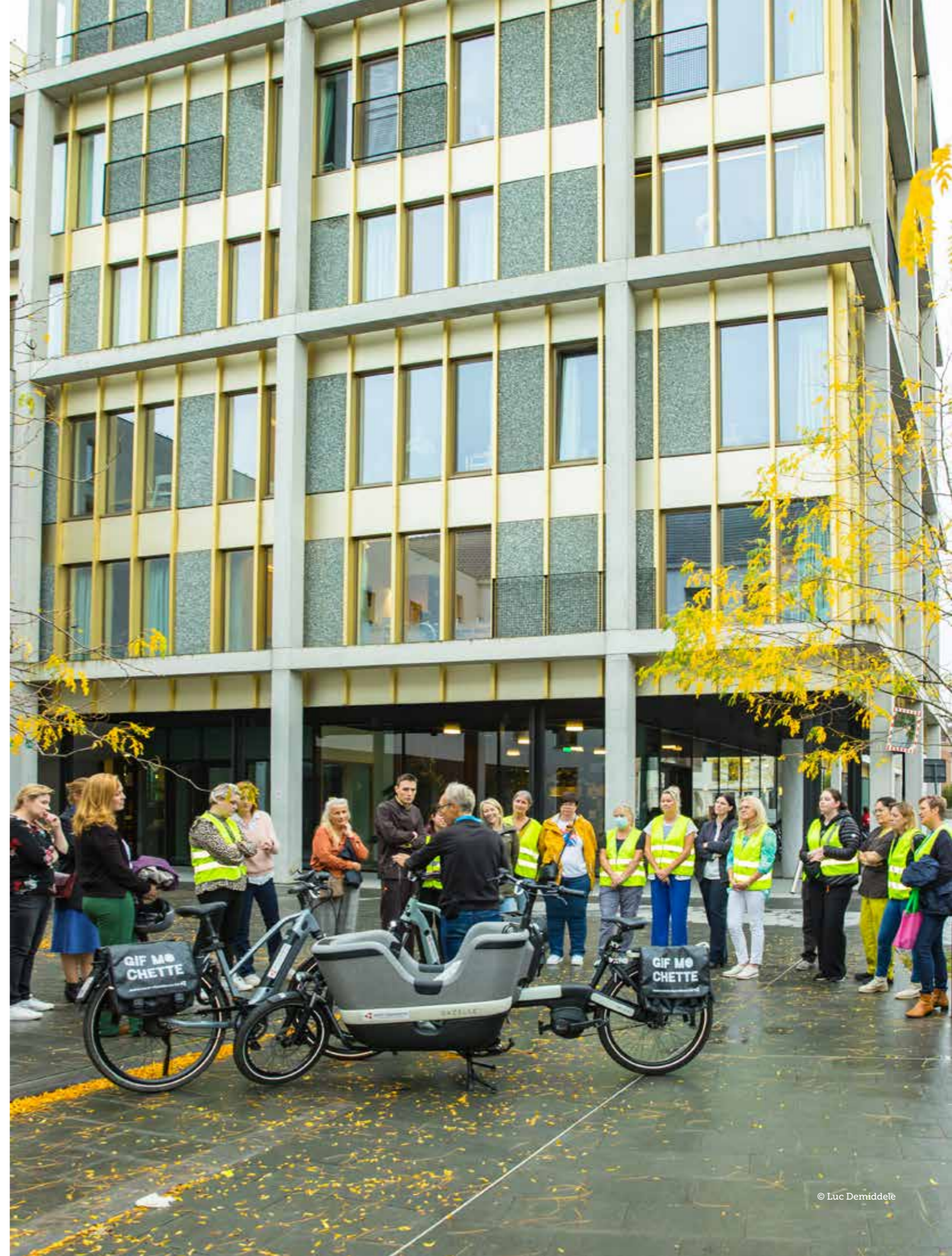
Daarnaast laat GVO ook een kostenanalyse uitvoeren naar elektrische auto's. "Ondanks ons beperkte wagenpark willen we deze oefening aanvatten. De analyse is tweeledig. Omwille van de beperkte afstand die onze mensen met de wagen afleggen, zouden e-voertuigen erg interessant zijn. Anderzijds genieten wij, als vzw, op dat vlak niet van fiscale voordelen. We beseffen dat we vroeg of laat de overstap toch moeten maken, want op termijn word je sowieso fiscaal afgestraft als je op fossiele brandstoffen blijft rijden. We bekijken dus of we de stap nu al zetten."

"Via Treffik lieten we onderzoeken hoe we het woon-werkverkeer van onze medewerkers kunnen verduurzamen"

Inge Bultinck,
HR-directeur GVO

© Luc Demiddele

© Luc Demiddele

© POM West-Vlaanderen

"Door onze containers via de binnenvaart naar de rivierterminal in Wielsbeke te brengen, halveren we onze CO₂-uitstoot." Stefaan Vanfleteren, CEO Piano's Maene

Fietsfaciliteiten

Ook TVH werkt sinds jaar en dag aan duurzame mobiliteit. Het bedrijf uit Waregem, een wereldspeler op het vlak van toebehoren voor heftrucks, bouw- en landbouwmachines en industriële voertuigen, nam in 2023 opnieuw deel aan de Testkaravaan van Treffik. "Dat doen we om groen woon-werkverkeer te promoten", zegt Frederik Hanssens, safety & health environment manager. "Er was veel interesse om plooi-fietsen, elektrische fietsen en speedpedelecs te proberen. Daardoor tekenden heel wat mensen in op fietsleasing. Op onze West-Vlaamse sites komen 420 mensen regelmatig met de fiets. Dagelijks gaat het om een op acht werknemers. Dat doen ze onder meer omdat we voor ondersteunende faciliteiten hebben gezorgd: een beveiligde fietsenstalling en kleedruimte, douches, een droogruimte, lockers, parkeervakken voor diverse fietstypes en stopcontacten om e-bikes op te laden. We merken dat dit voor veel sollicitanten een extra troef is om bij ons te werken."

Intussen is de vloot van 600 bedrijfs-wagens in België ook behoorlijk groen. "Nu al tellen we 182 volledig elektrische voertuigen, 135 zijn nog in bestelling. De salarismotoren zijn intussen zonder uitzondering elektrisch", aldus Linsey Claerhout, mobility & fleet manager bij TVH. "Op de parking investeerden we drie jaar geleden in een hoogspanningscabine voor het opladen van e-wagens, als bevoorrading voor de inmiddels 90 laadpunten. 90 procent van onze e-rijders tekent in op een laadpaal thuis. We staan onze mensen ook toe om in geval van nood openbaar te laden, eventueel zelfs aan snelladers. Op onze eigen parking zijn snelladers dan weer niet nodig, aangezien de bestuurders meestal de hele dag op het bedrijf werken. Er is bovendien een goede onderlinge verstandhouding om een parkeerplaats met connector vrij te maken als de wagen is opgeladen."

Vroeger was er ook een pendelbus, Into the Zone genoemd, die TVH samen met andere bedrijven had opgezet om mensen van en naar het station te

brengen. Maar die is weer afgeschaft. "Zeker op drukke momenten maak je die verplaatsing gewoon sneller met de fiets. Voor mensen die per trein komen, stellen we aan het station deelfietsen beschikbaar. Wie toch voor busvervoer opteert, kan nog altijd de Belbus reserveren."

"Op onze parking investeerden we in een hoogspanningscabine voor het opladen van elektrische wagens."

Linsey Claerhout, mobility & fleet manager TVH

Ook wat multimodaal transport betreft, speelt TVH een voorbeeldrol. "Dankzij de rivierterminal in Wielsbeke kunnen we behoorlijk wat ladingen via de binnenvaart organiseren", besluit Frederik Hanssens.

Piano's via binnenvaart

Precies daar probeert ook Piano's Maene het logistieke verschil te maken. Het familiebedrijf uit Ruiselede maakt intensief gebruik van binnenvaarttransport. Twee jaar geleden startte de pianospecialist gesprekken op met Multimodaal.Vlaanderen, de adviesorganisatie die samen met POM West-Vlaanderen ondernemers aanspoort om spoor- en waterwegen op te nemen in hun logistieke keten. "Zij waren ervan overtuigd dat we veel CO₂-uitstoot zouden besparen door de zeecontainers die in Antwerpen aankomen via de binnenvaart tot de rivierterminal in Wielsbeke te brengen", vertelt Stefaan Vanfleteren, CEO van Piano's Maene. "Aankankelijk dachten we dat het geen groot verschil zou maken, aangezien we jaarlijks maar 6 à 8 containers uit Azië laten komen. Het gaat dan over piano's van ons eigen merk, die voor 75 procent in Azië worden gemaakt en waarvan wij de afwerking voor onze rekening nemen."

"De berekening van Multimodaal.Vlaanderen leert evenwel dat de impact groot is: per container kan Piano's Maene de CO₂-uitstoot van 183 naar 90,4 ton inkrimpen. "Op die manier moeten we alleen de laatste 23 kilometer, van Wielsbeke naar Ruiselede, met vrachtwagenvervoer overbruggen. En Wielsbeke biedt nog meer mogelijkheden tot logistieke optimalisatie: we kunnen onze containers daar in theorie iets langer laten staan, terwijl ze in Antwerpen onmiddellijk weg moeten."

De nieuwe aanpak doet de logistieke kosten 5 à 10 procent toenemen, maar dat heeft het team er graag voor over. "Toen we intern over deze koerswijziging communiceerden, was er meteen veel enthousiasme bij onze mensen. We merken bovendien dat het thema ook onze klanten bezighoudt. We moeten het niet doen omwille van de financiële compensaties, want die zijn er

niet. Sowieso streven we naar een zo groen mogelijk beleid", besluit Vanfleteren.

"We merken dat duurzaamheid ook onze klanten bezighoudt."

Stefaan Vanfleteren, CEO Piano's Maene

De Havenbus nemen

In Zeebrugge geldt de Havenbus dan weer als een schoolvoorbeeld van duurzame mobiliteit. Het initiatief ontstond oorspronkelijk in de schoot van POM West-Vlaanderen met steun van het Vlaamse Pendelfonds. In 2016 nam APZI, de vereniging van havenondernemingen, de coördinatie over. En het systeem kan al sinds jaar en dag op veel bijval rekenen. "We zijn met de Havenbus begonnen om de toegankelijkheid van de haven voor elke medewerker te vergroten", verduidelijkt APZI-voorzitter Marc Adriansens. "Heel wat bedrijven werken in shifts. Voor mensen die op het reguliere openbaar vervoer aangewezen zijn, is dat heel uitdagend. Met Keolis vonden we een flexibele partner waarmee we, in functie

van de vraag, iedereen tijdig op het werk kunnen krijgen. Intussen ontvangt de Havenbus jaarlijks meer dan 30.000 reservaties."

Net als soortgelijke initiatieven in de haven van Gent en Antwerpen, kan de Havenbus rekenen op een subsidie van het Vlaamse ministerie van Mobiliteit en Openbare Werken, bevoegdheid van minister Lydia Peeters. "Mede dankzij die ondersteuning kunnen we de Havenbus aan democratische tarieven aanbieden. Helaas is de subsidie onlangs met 6 procent teruggeschoefd en niet geïndexeerd, waardoor we vermoedelijk genoodzaakt zijn om de prijzen licht op te trekken. De Havenbus is een non-profitinitiatief: we hoeven er geen winst mee te maken, maar idealiter is het wel zelfbedruipend."

"De Havenbus vergroot de toegankelijkheid van de haven voor elke medewerker."

Marc Adriansens, voorzitter APZI

"Jaarlijks ontvangt de Havenbus meer dan 30.000 reservaties." Marc Adriansens, voorzitter APZI © Foto Jan

De Havenbus doet twee routes: Brugge-Zeebrugge (10.000 reservaties in 2022) en kustlijn-Zeebrugge (20.000 reservaties in 2022). "2019 was een piekjaar", zegt Adriansens. "Tijdens de pandemie telden we minder passagiers, maar intussen groeien we weer gestaag,

waardoor we in 2022 opnieuw het niveau van 2019 bereikten. Omdat de APZI-leden dit initiatief enorm appreciëren, is het sowieso een blijver. De Havenbus vormt bovendien een extra troef om mensen aan te werven die moeilijk met eigen vervoer de haven bereiken.

De Havenbus vervult dus niet enkel de rol van toegankelijk vervoer naar de havenbedrijven, hij draagt ook bij tot het invullen van vacatures in de zeer krappe arbeidsmarkt.

Evolutie West-Vlaamse luchthavens getuigt van ambitie

Het voorbije jaar maakten onze regionale luchthavens opvallende ontwikkelingen door, met onder meer grondige infrastructuurwerken en nieuwe partnerschappen. Ook de toekomst oogt veelbelovend.

Eind december vorig jaar keurde de Vlaamse Regering een langetermijnvisie voor de regionale luchthavens Antwerpen, Oostende-Brugge en Kortrijk-Wevelgem goed. Vlaanderen is overtuigd van het economisch belang van deze luchthavens en wil ze in de toekomst duurzaam verankeren. Deze beslissing konden we in West-Vlaanderen alleen maar toejuichen. En ik ben er ook van overtuigd dat het de juiste beslissing was.

Als gedeputeerde voor Economie en als voorzitter van POM West-Vlaanderen was ik betrokken bij de aanzienlijke vooruitgang die onze regionale luchthavens recent hebben meegemaakt. Deze luchthavens zijn cruciaal voor onze economie en het toekomstbeeld is dan ook veelbelovend.

Op de luchthaven van Oostende-Brugge vond een indrukwekkende ontwikkeling op het gebied van cargo transport plaats. De eerste fase van het Cargo Village, gebouwd op de luchthaven, moet een boost geven aan de cargo trafieken. Met deze nieuwe capaciteit kan de luchthaven van Oostende zijn rol als cargo hub verder kracht bijzetten. Er zit ook nog heel wat potentieel in de complementaire samenwerking tussen de haven van Zeebrugge en de luchthaven van Oostende.

Modernisering Kortrijk-Wevelgem

Ook op de luchthaven van Kortrijk-Wevelgem waren er de voorbije jaren ingrijpende infrastructuurwerken. Zo was er de noodzakelijke heraanleg van de taxiwegen en de vernieuwing en uitbreiding van de laadplatformen om

de luchthaveninfrastructuur te aligneren met de meest recente internationale EASA-normen. Dankzij deze ingrepen behoort de infrastructuur van Kortrijk-Wevelgem tot de modernste van alle Vlaamse luchthavens. Ook al kunnen grotere vliegtuigen met een spanwijdte tot 36 meter, zoals de Airbus A320 en Boeing 737, hier landen en opstijgen, de luchthaven ziet zijn rol vooral in de ondersteuning van zakenluchtvaart en opleidingen. Met technologische ontwikkelingen wil de luchthaven zich verder op een duurzame manier ontwikkelen. Dan gaat het bijvoorbeeld over de luchtverkeersleiding op afstand en het streven om een voortrekkersrol te spelen voor innovaties zoals sustainable aviation fuels en elektrisch vliegen.

De mooie evolutie van beide luchthavens getuigt van een sterke ambitie en toewijding. En de toekomst biedt nog tal van groeikansen en mogelijkheden. Eind november tekende POM West-Vlaanderen een samenwerkingsovereenkomst met luchtverkeersleider skeyes om een veilige omgeving en operationeel kader te creëren voor langeafstandsvluchten van drones boven de Noordzee, maar ook tussen de luchthavens van Oostende en Kortrijk-Wevelgem. Onze doelstelling is om deze luchthavens uit te bouwen tot dronehubs. Naast de bestaande luchtactiviteiten creëren deze dronetoepassingen heel wat nieuwe mogelijkheden voor de luchthavens, zoals inspectie en bewaking van infrastructuur of medisch transport.

Met de gemaakte vooruitgang en de groeiende mogelijkheden van

dronetechnologie beginnen we nu aan een nieuw hoofdstuk voor onze regionale luchthavens. Als alle neuzen in dezelfde richting blijven wijzen en we de volgende jaren met dezelfde passie en vastberadenheid verder werken, dan is *the sky the limit*.

Jean de Bethune

Gedeputeerde voor Economie, Streekontwikkeling, Ondersteuning Hoger Onderwijs en Beleids-ondersteunende dataverzameling

Voorzitter van POM West-Vlaanderen en TUA West

© Provincie West-Vlaanderen - Jan Darthet

Technologie voor efficiënter verkeer

Movias, een studie- annex consultancybureau uit Loppem, verdiept zich in de kruisbestuiving tussen nieuwe mobiliteitstechnologieën en een efficiëntere organisatie van het verkeer.

Het vijfkoppige team werkt onder meer voor overheden en private organisaties aan concepten en praktische oplossingen voor slimmer verkeer. Hun doel? Meebouwen aan een ecosysteem voor smart

mobility en zo een vlottere mobiliteit creëren. "De gigantische hoeveelheid aan datastromen die door nieuwe technologieën worden gegenereerd, vormen de basis om verkeer efficiënter te laten verlopen", aldus managing director Steven Logghe. "Zo laten we voertuigen en weggebruikers bijvoorbeeld communiceren met systemen zoals verkeerslichten." Een concreet voorbeeld is het project Mobilidata op de ring rond Roeselare, waar Movias aan meewerkt. "Alle verkeerslichten zijn er aangepast

en communiceren met de app Flitsmeister. Zo weet je of de volgende lichten groen of rood zijn en hoe lang je moet wachten op groen licht. Het werkt ook omgekeerd: door de data in de wagen weten de verkeerslichten dat er bestuurders in aantocht zijn. Die gegevens worden bovendien gecommuniceerd naar prioritaire voertuigen van hulpdiensten, zodat zij sneller groen licht krijgen. Dergelijke toepassingen zullen in de toekomst, als zelfrijdende wagens ingeburgerd raken, nog belangrijker worden."

"In het project Mobilidata worden gegevens van wagens gecommuniceerd naar voertuigen van hulpdiensten, zodat zij sneller groen licht krijgen." Steven Logghe, managing director Movias. © Foto Jan

Letterbeeldhouwer Maud Bekaert

“Schoonheid en verwondering creëren, dat is voor mij de zin van het leven”

Christina Van Geel, Stem & Pen

De Brugse Maud Bekaert is een toonaangevende letterbeeldhouwer. Al in het begin van haar opleidingen letterbeeldhouwen, ontwerp en kalligrafie wist ze wat ze haar verdere leven wilde doen: met de hand letters ontwerpen, die met hamer en beitel in natuursteen aanbrengen en nieuwe, gesofisticeerde technieken zoeken om woorden en zinnen te vereeuwigen. Een bezoek aan Mauds atelier en letterhuis in Brugge is een totaalervaring van schoonheid, troost en verwondering. Bekaert is een ambachtswoman pur sang met het DNA van een ondernemer.

Maud Bekaert: Taal vormde een belangrijk deel van mijn jeugd. Mijn vader was romanist en leraar Frans, er was altijd veel literatuur in huis. Letters speelden dus al vroeg een rol in mijn leven. Als kind was ik altijd dingen aan het maken. Boetseren, knutselen, kampen bouwen ... Ik las en schreef veel. Ik maakte dus al snel de connectie tussen werken met mijn handen en taal, maar ik stond er niet bij stil dat het ook een job kon zijn. Ik droomde er ook niet van om letterbeeldhouwer te worden, omdat ik het vak gewoon niet kende. Daarom stel ik mijn atelier graag open voor jonge mensen, zodat ze dit ambacht kunnen ontdekken.

“Ik stel mijn atelier graag open voor jonge mensen, zodat ze dit ambacht kunnen ontdekken.”

Na het secundair onderwijs wist ik niet welke kant ik uit wilde. Tijdens een sabbatjaar kwam ik terecht in de ateliers van letterkapper Pieter Boudens en kalligraaf Brody Neuenschwander in Brugge. En ik was op slag verliefd. De

geur van het atelier, de bedrijvigheid, de materialen, de werktuigen: ze waren voor mij een gigantische speeltuin. Ik wist meteen wat ik voor de rest van mijn leven wilde doen. Hoe ik van letterkappen een job, een verdienmodel kon maken, dat was me nog niet helemaal duidelijk. Maar ik wist dat ik wilde creëren, kappen, taal en letters in steen zetten.

De universiteit van de handen

Een ambacht is een metier dat je beoefent met je handen. Ik zeg wel eens dat ik naar de universiteit van de handen ben gegaan. Ik vind het een mooi idee dat je je handen kan vormen, zoals je op de universiteit je geest ontwikkelt. Het ambacht letterkappen bestaat al heel lang, de Grieken en de Romeinen waren er meesters in. Eeuwenlang is er veel kennis over verzameld en doorgegeven. Aan die oude kennis voeg ik nieuwe technieken toe, zoals 3D-printing en het laseren van letters uit metaal. Ik vind het fijn om op die manier mijn denken uit te dagen, maar au fond blijf ik een letterkapper. Ik denk in steen.

Kunst is heel belangrijk in mijn leven en werk. Samen met architectuur en taal vormt ze een belangrijke inspiratiebron. Maar ik noem mezelf geen kunstenaar. Ik ben een ambachtswoman. Ook schoonheid speelt een grote rol in mijn

werk. Kunst hoeft voor mij niet noodzakelijk mooi te zijn, maar als ik een ruimte inricht, als ik objecten rond me verzamel, dan moet daar schoonheid inzitten. Ook in de objecten die ik maak. We leven maar een korte periode, en in die tijd omring ik me het liefst met schoonheid.

Rust, warmte en harmonie

Ik ontvang graag mensen in mijn letterhuis en atelier in Brugge. Ook daar zoek ik op verschillende manieren naar schoonheid. Ik speel er mijn lievelingsmuziek. De koffie die ik aanbied, zit in een mooi kopje. Ik maak tijd voor een gesprek met mensen en ik vind het fijn dat bezoekers in mijn persoonlijke ruimte rust, warmte en harmonie vinden. Dat het een plek is waar ze even tot zichzelf kunnen komen.

Eigenlijk deed ik dat als kind ook al. Ik kon maandenlang werken aan de inrichting van een kamp. Als het klaar was, nodigde ik een vriendin of nichtje uit en ik vond het heerlijk om te merken dat ze zich op hun gemak voelden.

Schoonheid is wat me raakt, ontroert, verrast. En dat kan van alles zijn: mijn kleindochter die nieuwsgierig een steen betast, een bloem die ik niet eerder zag, muziek van Bach of de Biënnale van Venetië. Laatst zat er een

© Foto Jan

groene specht in onze tuin. Daar kan ik heel blij van worden. Ik ben doodsbang van vogels, maar van achter het raam vond ik hem prachtig (lacht). Die kinderlijke verwondering, opgaan in het moment, daar zit voor mij veel schoonheid in. Datzelfde gevoel wil ik creëren met de objecten die ik maak, bij mezelf en bij anderen. Dat is voor mij de zin van het leven, het cadeau dat ik anderen wil geven. Daarom doe ik wat ik doe.

Met Atelier Wolk maak ik rouwgeschenken en troostteksten. Vooral op momenten van pijn, afscheid en rouw is er een grote nood aan schoonheid. Een zilveren randje rond het verdriet. Op zulke kwetsbare momenten is de huid dunner en word je extra geraakt door schoonheid. Eén noot, één rake zin kan dan ontroeren.

Maatschappelijke meerwaarde creëren in Zuid-Afrika

Sinds 2004 begeleid ik Zuid-Afrikaanse ontwerpers en letterbeeldhouders uit Khayelitsha, de grootste sloppenwijk van Kaapstad. Er was destijds vrij veel werk voor letterkappers in Zuid-Afrika, maar niemand beheerste het ambacht. Van de vijf letterkappers die ik heb opgeleid, hebben er intussen twee de sloppenwijken verlaten. De andere drie wonen nu in veel betere omstandigheden, in een stenen huis met een badkamer en een keuken, terwijl ze uit een woning van golfplaten kwamen. Dankzij hun nieuwe vaardigheden hebben ze nu een job.

Het schrijvende is dat het eigenlijk niet zo moeilijk is om iemand uit de sloppenwijken te helpen. Er zijn veel jobs en skills die je hun kan aanleren. Maar er is

een gigantisch gebrek aan onderwijs en opleiding. Pure kansarmoede. Ze hebben nooit de kans gekregen om zich te onderscheiden, om hun passie en talent te ontdekken en te vormen. Samen met Peter (Verhelst, haar echtgenoot, red.) run ik ook een project waarbij we de kinderen van de letterkappers een schooltraject aanbieden. Twee zijn intussen afgestudeerd. Voor hen is dat een ticket naar een betere toekomst.

Ik wil mijn rol absoluut niet uitvergroten. Het enige dat ik gedaan heb, is kennis en vaardigheden doorgeven. Ik heb hun een metier aangeleerd. Wat de letterkappers ermee doen, de kunst en kunde die ze bereiken, is volledig hun eigen verdienste. Die mensen schoonheid zien creëren, ze iets zien maken wat ze mooi vinden, is het ontroerendste dat ik ooit heb gezien.

“Als ik mensen in Zuid-Afrika help letterkapper te worden, dan schiet mijn ondernemersbrein in gang.”

Maud Bekaert

Hun trots, de glans in hun ogen, hoe blij ze worden. En hoe ze hun kennis en metier ook weer doorgeven aan anderen. Ze ontworstelen zich aan de lelijkheid en de uitzichtloosheid van een sloppenwijk. Dat is de maatschappelijke meerwaarde van een ambacht.

Kennis en vaardigheden doorgeven

Er zijn gelukkig steeds meer ondernemers die op die manier meerwaarde creëren. Een bakker die les gaf aan Ter Groene Poorte in Brugge leert nu mensen koekjes maken in een sloppenwijk in Zuid-Afrika. Het is een kwestie van kennis en vaardigheden doorgeven, metier aanbieden, en dat kan elke ondernemer. Jobs zijn belangrijk, maar het is nog beter om hun de kans te geven te leren, te groeien, zich te onderscheiden.

Ik voel me het meest ondernemer in Zuid-Afrika. Als ik mensen daar help letterkapper te worden, dan schiet mijn ondernemersbrein in gang. Hoe kunnen we hun atelier in de markt zetten en doen floreren? Talenten aan elkaar koppelen, op zoek gaan naar kruisbestuiving en netwerken, daar kan ik me volledig in verliezen. Extra spannend bovendien omdat ik geen budget heb. Zonder financiële middelen zoveel mogelijk verkopen, da's ook een uitdaging (lacht).

Een tijdje geleden werd me gevraagd hetzelfde te doen in Congo. Heel verleidelijk, want dat land heeft me altijd enorm gefascineerd. Maar ik heb het niet gedaan. Een van mijn studenten is Congolees vluchteling. Ik heb hem klaargestoomd om les te geven en hij heeft de opdracht overgenomen. Ook dat is ondernemen: anderen kansen geven en versterken om iets voor zichzelf op te bouwen.

Gebotst op fysieke grenzen

Niet zo lang geleden maakte ik een grote carrièreswitch. Ik ben volledig gestopt met opdrachtwerk. Opdrachtwerk is de hoofdbrok van wat een letterkapper

doet: naamplaten maken, grafstenen, huisnummers ... Dat maakte 80% van mijn werk uit. Ik ben gestopt omdat ik het vele beeldhouwen fysiek niet meer aankon. Ik heb de ziekte van Bechterew, een vorm van ontstekingsreuma. Daardoor heb ik veel last van mijn nek, rug en gewrichten. Ik heb al een nieuwe heup en binnenkort wordt ook de andere heup vervangen. De ziekte haalde mij in. Vroeger beeldhouwde ik acht tot tien uur per dag, nu nog maar enkele uren per week. Dat wat ik het liefste doe, werd een enorme stress, omdat ik het niet meer georganiseerd kreeg.

“Ik ben op de grenzen van mijn lichaam gebotst, maar ik kan nog altijd creëren, mooie dingen maken.”

Als ik wilde blijven doen wat ik zo graag doe, moest ik beter zorg dragen voor mijn lichaam. Ik heb het lang moeilijk gevonden om erover te praten, omdat mijn werk zo'n groot stuk van mijn identiteit vormt. Vooral het grafwerk vond ik lastig om los te laten. Maar ik heb er stilaan vrede mee. Mijn lichaam heeft zijn grenzen, dat hoort bij het ouder worden. Ik ben vroeger op die grenzen gebotst dan ik wilde, maar ik kan nog altijd creëren, mooie dingen maken, schoonheid en troost bieden. Daar ben ik enorm dankbaar voor.

Door vaak naar Zuid-Afrika te reizen, besef ik in wat een geweldig land wij leven. De medische zorg en mogelijkheden zijn fantastisch. Ik voel me dan ook geen slachtoffer. Maar wat ik doe, valt samen met wie ik ben. Het was lastig om die nieuwe realiteit te aanvaarden. Het was een rouwproces, ik moest afscheid nemen van een belangrijk deel van mezelf.

Evenwicht tussen werk en gezondheid

Ik heb lang stilgehouden dat ik met fysieke kwalen worstelde. Ook om mensen niet het idee te geven dat ik ermee stopte. Ik doe het rustiger aan maar ik ben nog altijd letterbeeldhouwer. Als ondernemer is dat toch ook een kwetsbaarheid. Je wil jezelf en je werk niet uitwissen, je wil niet van de radar verdwijnen. Het is een evenwichts-oefening tussen zorg dragen voor je gezondheid en je werk blijven doen. Door minder te beeldhouwen, heb ik meer tijd om te kijken, om me te laten inspireren. In dat kijken zit een groot deel van mijn werk. Het draagt bij tot wat ik maak. Er gaat misschien minder buiten, doordat ik minder produceer, maar er komt veel meer binnen dan vroeger. Die extra tijd en ruimte ervaar ik als een cadeau. Ik doe nog altijd ontzettend graag wat ik doe en als ik nu iets maak, dan primeert het pure plezier. Alsof ik terugkeer naar de essentie van wat ik doe. Zoals je als kind dingen maakt zonder erbij stil te staan waarom, wat het nut ervan is. Ik maak nog altijd werk vóór anderen, maar niet meer in opdracht van anderen.

“Als ik nu iets maak, dan primeert het pure plezier. Alsof ik terugkeer naar de essentie van wat ik doe.”

Peter vertelt me soms het verhaal van de Franse kunstschilder Henri Matisse. Hoe hij op latere leeftijd in bed lag en met houtskool op de muur tekende. Hij kon geen uren meer voor de schildersezels staan, maar vond toch een uitweg voor zijn passie. Dat zie ik mezelf ook doen (lacht). Ik zal altijd een manier zoeken om te blijven letterbeeldhouwen. De vorm en het tempo mogen veranderen, maar de essentie blijft.

Bedrijfsinvesteringen opnieuw op recordhoogte

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

De investeringen in de West-Vlaamse economie hebben zich het voorbije jaar volledig hersteld van de coronaperiode. Na een te verwachten dip in 2020 en een gestage comeback in 2021, klom het volume aan bedrijfsinvesteringen in de provincie in 2022 naar een ongeziene 5,4 miljard euro. Dat komt neer op een stijging van bijna 11% in vergelijking met 2019, het vorige recordjaar. Al speelt uiteraard ook de inflatie een rol in die hogere cijfers.

In de periode 2014 tot en met 2019 steeg het investeringscijfer jaar na jaar. Een terugval in 2020 van zo'n 13% lag in de lijn der verwachtingen, aangezien de covidpandemie de economie flink afremde. Maar nadat de motor in 2021 langzaam maar zeker weer op toerental kwam, overschreed het investeringsvolume in West-Vlaanderen in 2022 voor het eerst de kaap van 5 miljard, nog wel ruimschoots. En op basis van de eerste helft van 2023 beloven de cijfers voor dit jaar alvast stabiel te blijven.

De grafiek op deze pagina toont de evolutie van de investeringsinspanningen over de afgelopen tien jaar: van 2013 tot en met 2022. De data zijn gebaseerd op bedrijven met een jaaromzet van minstens 500.000 euro. De bedragen bevestigen het herstel van de West-Vlaamse investeringsinspanningen na de covidperiode. Ondernemingen in West-Vlaanderen zorgden vorig jaar in totaal voor 5,42 miljard euro aan investeringen. Dat is 640 miljoen meer dan in 2021 en bovendien het hoogste bedrag ooit.

In 2022 overschreed het investeringsvolume in West-Vlaanderen voor het eerst de kaap van 5 miljard.

Het West-Vlaamse aandeel in de investeringscijfers van Vlaanderen in zijn geheel bedraagt 19%.

Dat cijfer is al enkele jaren stabiel tussen 18 en 20%. Wel bijzonder is dat de stijging in het Vlaams Gewest minder spectaculair is dan die in de kustprovincie: de investeringen in Vlaanderen stegen met 11,4% - van 25,6 naar 28,5 miljard - terwijl de toename in West-Vlaanderen 13,4% bedraagt.

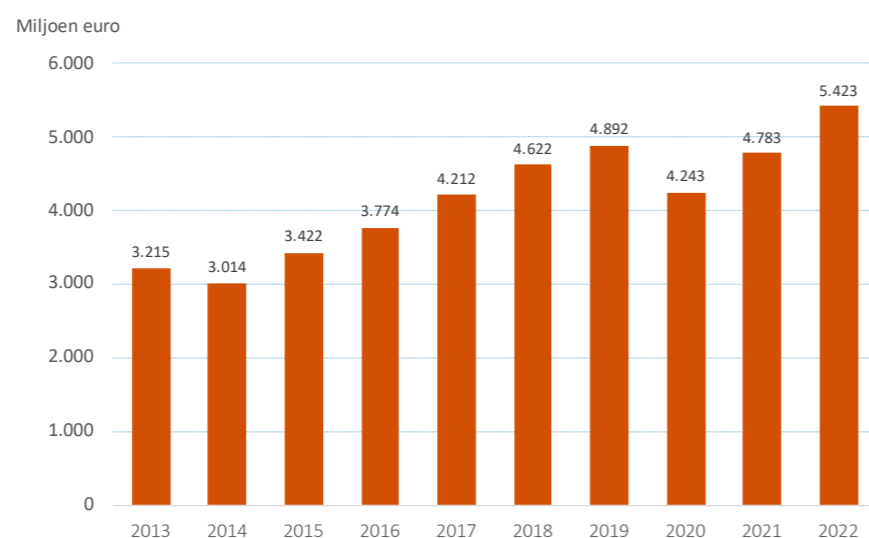
Die cijfers vertalen zich ook in een toename van het aantal vacatures, blijkt uit cijfers van POM West-Vlaanderen. In 2022 lag dit aantal op 67.718, of 2,3% meer dan in 2021. Bovendien is het aandeel vacatures in de industrie in

West-Vlaanderen beduidend hoger dan in Vlaanderen. Het werkloosheidscijfer daalde dan weer fors, met 8,6%.

Daar staat tegenover dat de arbeidsmarktcrachte wel hoog blijft, vooral in West-Vlaanderen.

Het werkloosheidscijfer daalde met 8,6%, maar de arbeidsmarktcrachte blijft hoog, vooral in West-Vlaanderen.

Grafiek: Investerings van de bedrijven (met omzet >500.000 euro) in miljoenen euro in West-Vlaanderen

Bron: FOD Economie (ADSEI), verwerking: Afdeling DSA, POM West-Vlaanderen. Deze cijfers zijn gebaseerd op de btw-registratie van de betrokken bedrijven.

Unilin, specialist in onder meer vloerbedekking en isolatiemateriaal, opende een opleidingscentrum in Wielsbeke onder de naam The Dive. © Unilin

Investeringskampioenen 2021

In onderstaande tabel maken we een oplijsting van de 10 grootste investeerders in de categorie handelsvennootschappen. Het gaat om de cijfers van boekjaar 2021, aangezien de gegevens voor 2022 nog niet beschikbaar waren. De data zijn afkomstig van bedrijfsinformatie-expert Graydon.

De 10 grootste investeerders bij de handelsvennootschappen zorgden samengeteld voor 1,07 miljard euro aan investeringen.

Ruimschoots aan kop staat socialehuisvestingsmaatschappij Vivendo uit Brugge. Die investeerde ruim 300 miljoen euro in tal van

investeringsprojecten. Meer daarover lees je in een apart West-Vlaanderen Werkt-artikel.

Op ruime afstand volgt TVH Group. Na 3 jaar werkzaamheden opende de multinational, gespecialiseerd in voertuig- en machineonderdelen, in 2022 een gloednieuw hoofdkwartier

Tabel: Top 10 van de grootste investeerders in West-Vlaanderen in 2021 (categorie handelsvennootschappen)

	Naam	Gemeente	Investerings in M.VA (1)	Investerings in IM.VA (2)	Totaal investeringen
1	VIVENDO bv	Brugge	€ 310.904.028	€ 52.204	€ 310.956.232
2	TVH GROUP nv	Waregem	€ 124.477.784		€ 124.477.784
3	AVIKO BELGIUM nv	Poperinge	€ 114.396.031	€ 34.533	€ 114.430.564
4	GASELWEST ov	Kortrijk	€ 103.410.794	€ 5.302.558	€ 108.713.352
5	UNILIN bv	Wielsbeke	€ 97.251.339	€ 440.400	€ 97.691.739
6	DIGROM IMMO nv	Ardoeie	€ 80.653.903		€ 80.653.903
7	SOLIVER nv	Roeselare	€ 58.357.598	€ 15.284.011	€ 73.641.609
8	FLUVIUS WEST ov	Torhout	€ 62.314.640	€ 2.777.365	€ 65.092.005
9	AGRISTO nv	Wielsbeke	€ 48.909.056	€ 42.595	€ 48.951.651
10	BEKAERT nv	Zwevegem	€ 5.256.528	€ 43.287.194	€ 48.543.722
					€ 1.073.152.561

Bron: Graydon Belgium op basis van de jaarrekeningen.

(1) M.VA = materiële vaste activa, zoals gronden, gebouwen, machines, uitrusting enz.

(2) IM.VA = immateriële vaste activa, zoals R&D-kosten, goodwill en intellectueel eigendom.

De Ardooise diepvriesgroenteproducent Ardo opende een nieuw hoofdkantoor: Rootbox. Het bijna energieneutrale gebouw bevat, naast flexibele werkplaatsen, ook een belevingscentrum voor bezoekers. © Ocular

in Waregem. The Hub, zoals TVH het gebouw noemt, beslaat 13.000 m². Naast kantoren vind je er ook een belevings- en een meetingcenter.

Koploper Vivendo uit Brugge investeerde ruim 300 miljoen in projecten van sociale huisvesting.

Het Nederlandse Aviko investeerde dan weer fors in zijn Belgische poot. In Poperinge bouwde deze diepvriesfrieteproducent een gloednieuwe, hypermoderne fabriek. Wekelijks rollen er een slordige 3,5 miljoen kilogram frieten van de band, voor het overgrote deel bestemd voor export.

Frieten zijn hot in West-Vlaanderen, want ook familiebedrijf Agristo opende enkele jaren geleden een nieuwe fabriek in Wielsbeke. En ook nu weer behoort Agristo tot de topinvesteerders. "Dat ligt voornamelijk aan de opening van een nieuw hoofdkantoor voor 200

medewerkers, en aan de opstart van een nieuwe productielijn", zegt Ward Claerbout van Agristo.

Terwijl TVH zijn nieuwe hoofdkwartier The Hub doopte, opende Unilin, specialist in onder meer vloerbedekking en isolatiemateriaal, een eigen opleidingscentrum in Wielsbeke onder de naam The Dive.

"Daarnaast introduceerden we ook nieuwe productielijnen in Izegem om high pressure-laminaat te produceren, optimaliseerden we de vinyllijnen in Avelgem en kwam er een uitbreiding van het distributiecentrum en de laminaatcapaciteit in Wielsbeke", vertelt woordvoerder Marie Biermez.

Digrom Immo is de vastgoedpoot van Ardo, diepvriesgroenteproducent uit Ardoois. En ook die opende een nieuw hoofdkantoor met een Engels klinkende naam: Rootbox. Het bijna energieneutrale gebouw bevat, naast flexibele werkplaatsen, ook een belevingscentrum voor bezoekers.

Bijzonder is ten slotte het relaas van Soliver. De Roeselaarse specialist in autoruiten werd enkele jaren geleden

overgenomen door zijn Peruviaanse sectorgenoet AGP Group, die grootse expansieplannen had voor de West-Vlaamse fabriek. Maar vorig jaar besliste AGP om van zijn vestiging in Gent het wereldwijde hoofdkantoor te maken, waardoor de afdeling in Roeselare werd opgedoekt.

Socialprofitsector

De tabel op de volgende pagina toont dan weer de top 10 van grootste investeerders in West-Vlaanderen uit de socialprofitsector. In 2021 waren deze 10 organisaties onder vzw-statuut samengeteld goed voor 93,6 miljoen euro aan investeringen in de economie van de kustprovincie.

Bovenaan de lijst staat Liantis, het sociaal secretariaat met hoofdzetel in Brugge. Liantis trok onder meer een modern kantoorgebouw op in Kortrijk. Opvallend is verder dat twee subsectoren in het bijzonder indrukwekkende investeringscijfers voorleggen: de woonzorgcentra en de maatwerkbedrijven - die laatste categorie weliswaar net buiten de top 10. In een apart West-Vlaanderen Werkt-artikel lees je meer details over deze investeringsgolf bij onder andere Curando, Spirit en 't Veer.

Tabel: Top 10 van de grootste investeerders in West-Vlaanderen in 2021 (categorie vzw's)

	Naam	Gemeente	Investerings in M.VA (1)	Investerings in IM.VA (2)	Totaal investeringen
1	LIANTIS	Brugge	€ 18.770.280		€ 18.770.280
2	CURANDO	Ruiselede	€ 13.797.433		€ 13.797.433
3	GROEP ZORG H. FAMILIE	Kortrijk	€ 11.864.700		€ 11.864.700
4	INAGRO	Roeselare	€ 10.927.997	€ 344.220	€ 11.272.217
5	DE LOVIE	Poperinge	€ 8.477.454		€ 8.477.454
6	CALASANZ	Roeselare	€ 7.796.728		€ 7.796.728
7	DE KADE	Brugge	€ 7.065.821	€ 5.385	€ 7.071.206
8	BEJAARDENZORG MARIA MIDDELARES	Moorslede	€ 4.955.255	€ 3.079	€ 4.958.334
9	WOONZORGNETWERK SPIRIT	Jabbeke	€ 4.889.876	€ 60.525	€ 4.950.401
10	SINT-ANDRIESZIEKENHUIS	Tielt	€ 4.659.988	€ 12.678	€ 4.672.666
					€ 93.631.419

Bron: Graydon Belgium op basis van de jaarrekeningen.

(1) M.VA = materiële vaste activa, zoals gronden, gebouwen, machines, uitrusting enz.

(2) IM.VA = immateriële vaste activa, zoals R&D-kosten, goodwill en intellectueel eigendom.

Inagro, het verzelfstandigd agentschap van Provincie West-Vlaanderen voor praktijkgericht onderzoek op maat van land- en tuinbouwers, investeerde dan weer in de dakserre Agrotopia. "Daarmee zetten we een grote stap vooruit in het onderzoek en de kennisontwikkeling voor de Vlaamse en West-Vlaamse glastuinbouwsector", verduidelijkt woordvoerder Bart Verhaeghen.

"Met de dakserre Agrotopia zetten we een grote stap vooruit in het onderzoek voor de glastuinbouwsector."

Bart Verhaeghen, woordvoerder Inagro

"Daarnaast kocht Inagro ook ruim 10 hectare bijkomende landbouwgrond om de mogelijkheden voor proeven in akkerbouwteelt en openlucht groenteteelt uit te breiden. Verder investeerden we in onder meer de modernisering van het machinepark en in proefinstallaties."

Calasanz uit Roeselare treedt als bouwheer op ten dienste van onderwijzers. In de regio Roeselare-Ardoois begeleidt deze vzw bouwprojecten voor de scholengroep Arkorum. "We

openden de voorbije jaren onder meer nieuwe schoolgebouwen voor De Tassche in Ardoois en Klim in Beitem", zegt Calasanz-voorzitter Herman Vansteenkiste.

Calasanz begeleidt voor de scholengroep Arkorum verschillende bouwprojecten, zoals De Tassche in Ardoois en Klim in Beitem (foto). © Calasanz

De Lovie, een vzw die mensen met een beperking ondersteunt, investeerde in een aantal bouw- en restauratieprojecten, zoals De Katapult en Het Begijnhof. © De Lovie

De Lovie vzw, een Poperingse organisatie die mensen met een beperking ondersteunt, investeerde in een aantal bouwprojecten in de Westhoek.

"Jongerenverblijf De Katapult kostte 4 miljoen euro, Het Begijnhof zo'n 2 miljoen en 1,2 miljoen ging naar Bellis, een nieuwbouw op het kasteeldomein van De Lovie vzw in Poperinge", klinkt het bij Birgit Provoost van De Lovie vzw.

Een soortgelijke organisatie is De Kade uit Brugge. "We realiseerden in verschillende fases een nieuwbouw in Oostkamp", legt Jan Morobé uit. "Klavervier, zoals het gebouw heet, doet dienst als verblijf voor volwassenen met een beperking. Ook De Berkjes, een onderkomen voor jongeren met

gedrags- of emotionele stoornissen, zag de voorbije jaren het levenslicht in Brugge."

Het Sint-Andriesziekenhuis in Tielt, dat de top 10 afsluit, investeerde de voorbije periode in een gloednieuw gebouw voor huisartsenwachtpost Molenland. "Een mooie samenwerking tussen beide zorgorganisaties", aldus financieel-administratief directeur Gerdy Dezutter. "Maar we investeren ook op het vlak van technologie. Zo namen we een operatiebot in gebruik die als eerste in Europa ondersteuning biedt bij een bypassoperatie. Daarnaast introduceerden we nieuwe software voor patiëntendossiers, en hopen we tegen eind 2023 een nieuwe revalidatieafdeling in gebruik te kunnen nemen.

Waarborgleningen PMV

Jonge bedrijven die nog niet over genoeg onderpand beschikken om een banklening aan te gaan, kunnen een beroep doen op een waarborglening bij PMV, de Participatiemaatschappij Vlaanderen. De organisatie gaf in 2022 voor bijna 53 miljoen euro aan waarborgen uit aan West-Vlaamse ondernemingen. In 2021 lag dat bedrag zelfs nog hoger, op meer dan 56 miljoen euro. Dit blijkt uit cijfers die we kregen van Renate Verhoeven, manager Waarborgen bij PMV. 2021 was dan ook een recordjaar.

Wzc's Curando en Spirit komen tegemoet aan veranderde zorgvraag

"Ook de komende jaren moeten we in hetzelfde tempo investeren"

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

De investeringen in onze provincie komen lang niet alleen op het conto van de bedrijfswereld. Ook de socialprofitsector spreekt een duchtig woordje mee. Zo investeerden de socialprofitorganisaties die opereren onder het vzw-statuut in 2021 een totaalbedrag van meer dan 270 miljoen euro. In de top tien van deze aparte ranking treffen we maar liefst vier organisaties uit de woonzorgsector aan. Een verrassing is dat niet. Om de vergrijzingsgolf op te vangen en tegemoet te komen aan de veranderde zorgvraag van de ouderen, moet de sector volop investeren.

In 2021 kroonde Liantis, het vroegere ADBM, zich tot de grootste investeerder van de West-Vlaamse socialprofitsector. De organisatie met hoofdkwartier in Brugge investeerde in dat jaar bijna 20 miljoen euro. Met onder andere een sociaal secretariaat, een externe dienst voor bescherming en preventie op het werk en een ruime waaier van andere hr-diensten profileert ze zich als 'een onontbeerlijke makelaar in de sociale sector'. De bouw van een modern, energiezuinig kantoorgebouw langs 't Hoge in Kortrijk is een van de verklaringen voor het hoge investeringsbedrag.

De andere podiumplaatsen gaan naar twee woonzorgcentra. Curando Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën uit Ruiselede en Groep Zorg Heilige-Familie uit Kortrijk investeerden in 2021 respectievelijk 13,80 miljoen euro en 11,86 miljoen euro. Met bejaardenzorg Maria Middelaes uit Moorslede en Woonzorgnetwerk Spirit uit Jabbeke treffen we nog twee woonzorgorganisaties aan in de top tien.

Geïntegreerd zorgaanbod

Curando is een van de toonaangevende spelers in het West-Vlaamse zorglandschap. De roots gaan terug tot de 17e eeuw, en door de eeuwen heen is de organisatie met hoofdkwartier in Ruiselede uitgegroeid tot een

congregatie in dienst van ouderenzorg en onderwijs. Meer dan 30 jaar geleden richtte ze de vzw Bejaardenzorg O.L.V. van 7 Weeën Ruiselede op, die sindsdien instaat voor de uitbating van zes rust- en verzorgingstehuizen verspreid over de provincie. Die tehuizen evolueerden tot woonzorgcentra en daarnaast werd de dienstverlening uitgebreid met onder andere dagverzorging, kortverblijf en herstellverblijf. In 2014 kwam er een fusie met Cura. Die vzw behoorde tot dezelfde congregatie en legde zich toe op thuisverpleging en assistentiewoningen. Op die manier kan Curando vandaag een geïntegreerd zorgaanbod aanbieden.

Het investeringstraject dat de organisatie de laatste jaren aflegde, oogt indrukwekkend. In 10 jaar tijd investeerde ze 24 miljoen euro in wzc Marialove in Heestert (Zwevegem). In Brugge kwam er een uitbreiding en een herbestemming van wzc Herdershove, terwijl Curando ook het Waregemse wzc De Karmel nieuw leven inblies. Sinds kort zijn daar 60 woongelegenheden en 7 assistentiewoningen beschikbaar. Ook Mariaburcht in Dentergem kreeg recent een opknapbeurt. Naast een vervangingsniewbouw van 98 woongelegenheden realiseerde Curando er ook een centrum voor dagverzorging en een ontmoetingscentrum.

Van wzc naar zorgdorp

"Op het vlak van investeringen was 2021 geen uitzonderlijk jaar. Bijna 14 miljoen euro is veel, maar ook de komende jaren moeten we in hetzelfde tempo investeren", vertelt algemeen directeur Dirk Lips. "Gelukkig kunnen we bij de overheid aankloppen voor een deel van de financiering. Grosso modo bestaan er twee systemen. Voor de woonzorgcentra krijgen we van het Vlaams Departement Zorg, afdeling Woonzorg, een tussenkomst in de dagprijs. Die steun bedraagt 6 euro per dag per inwoner. Voor de bouw van lokale dienstencentra of centra voor dagverzorging ontvangen we via het Vipa – het Vlaams Investeringsfonds voor Persoonsgebonden Aangelegenheden – een bedrag per vierkante meter, maar dat is geplafonneerd."

De dienstbaarheid aanpassen aan de behoeften van de eigen tijd loopt als een rode draad doorheen de geschiedenis van Curando. "Niemand van onze ouderen kijkt ernaar uit om opgenomen te worden in een klassiek rusthuis. Met Curando gaan we volop voor de zorg van de toekomst. Zo hopen we op korte termijn van start te gaan met de bouw van een uniek en innovatief zorgdorp hier in Ruiselede. Een project met een prijskaartje van 33 miljoen euro", verklaart Dirk Lips.

Een nieuw woonzorgcentrum van Curando, Sint-Jan Baptist in Helkijn, wordt opgeleverd in het voorjaar van 2024. © Curando

“Binnenkort start de bouw van een innovatief zorgdorp in Ruiselede. Een project met een prijskaartje van 33 miljoen euro.”

Dirk Lips, algemeen directeur Curando.

Dat zorgdorp zal bestaan uit 85 woongelegenheden, inclusief een centrum voor kortverblijf en 20 plaatsen voor assistentiewoningen. Speciale aandacht gaat naar mensen met dementie. Zij kunnen beschikken over enkele aangepaste huisjes.

“Het zorgdorp zal in niets doen denken aan een klassiek woonzorgcentrum”, benadrukt Lips. “Het wordt een toffe plek in het dorp waar alle generaties samenkomen. Zo zullen ook een kapsalon en een sporthal met bijbehorende cafetaria deel uitmaken van het zorgdorp. In samenwerking met de lagere school komt er ook een boomgaard waar jong en oud elkaar ontmoeten.”

Verdere schaalvergroting

Vijf jaar geleden kwam in de Brugse regio dan weer het zorgnetwerk Spirit tot stand. Zeven woonzorgcentra hadden al een jarenlange traditie van samenwerking, maar al bij al bleef de synergie beperkt. Drie van die organisaties beslisten in 2018 om een stap verder te gaan en te fuseren. “Een niet zo evidente keuze, maar achteraf

bekeken was het toch de goede”, aldus Luc De Jonghe, algemeen directeur van Spirit. “Aan drijfveren geen gebrek. In de eerste plaats heeft een grotere organisatie per definitie meer financiële draagkracht. De fusie vormde ook een antwoord op de toenemende complexiteit van de uitbating van woonzorgcentra. Een laatste argument was de centralisatie van de ondersteunende diensten.”

De net geen 5 miljoen euro aan investeringen in 2021 zijn voor woonzorgnetwerk Spirit geen uitzonderlijk gegeven. “In dat jaar hebben we de uitbreiding van woonzorgcentrum Avondrust in Varsenare gefinaliseerd. Het project dateerde al van 2009 en in drie fasen hebben we samen 28 miljoen euro geïnvesteerd. Daardoor is het aantal beschikbare woongelegenheden

nu uitgebreid tot 171, waarvan 10 kortverblijven”, legt Luc De Jonghe uit.

Ook in de toekomst ligt nog heel wat werk op de plank, maar bij Spirit zijn ze intussen wel terughoudender geworden op het vlak van expansie. “De krapte op de arbeidsmarkt betekent een rem op verdere uitbreiding. Nu al is het ontzettend moeilijk om de bestaande dienstverlening te garanderen”, zucht De Jonghe. “Maar er liggen nog meer obstakels. De bouwrijzen zijn helemaal door het dak gegaan. Bovendien eist de overheid steeds meer op het vlak van energiezuinigheid, duurzaamheid, brandveiligheid en toegankelijkheid. En ook onze cliënten en medewerkers hebben hun terechte verwachtingen. Het is moeilijk om die allemaal te verzoenen. Willen we aan al die eisen voldoen, dat stijgt de kostprijs van nieuwbouw of renovatie aanzienlijk.”

Volgens Luc De Jonghe zit een deel van de oplossing in een verdere schaalvergroting. “Wellicht zijn we nog niet groot genoeg, dus we staan daarvoor open. Een fusie kan, maar ook andere types van samenwerkingsverbanden zijn bespreekbaar.”

“De krapte op de arbeidsmarkt betekent een rem op verdere uitbreiding. Nu al is het moeilijk om de bestaande dienstverlening te garanderen.”

Luc De Jonghe, algemeen directeur Spirit

Curando

Omzet: 85,3 miljoen euro
Medewerkers: 1.250
Aantal vestigingen: 10 woonzorgcentra
Aantal woongelegenheden: 1.060 (woonzorg en kortverblijf)

Woonzorgnetwerk Spirit vzw

Omzet: 22 miljoen euro
Medewerkers: 300
Aantal vestigingen: 3
Aantal woongelegenheden: 369 (woonzorg en kortverblijf), 85 assistentiewoningen en 3 centra voor dagverzorging

“In drie fasen investeerden we samen 28 miljoen euro in woonzorgcentrum Avondrust in Varsenare.” Luc De Jonghe, algemeen directeur Spirit. © Foto Jan

Paulig zet in op duurzaamheid en veiligheid

Finse voedingsgroep opent fabriek van 45 miljoen in Roeselare

Filip Lanszweert, freelancejournalist

Recent nam het Finse voedingsbedrijf Paulig, het moederbedrijf van Poco Loco, een nieuwe fabriek in gebruik in Roeselare. Goed voor een investering van zo'n 45 miljoen euro. Met drie extra productielijnen wil de Scandinavische onderneming een antwoord bieden op de groeiende markt van de tortillawraps. Operations director Bruno Noppe en Arnauld Demoulin, general manager voor Paulig België, doen uit de doeken waarom de voedingsmultinational Roeselare kiest om te bouwen aan de toekomst.

"We combineren de typisch West-Vlaamse werkmentaliteit met de meer strategische Finse aanpak. Dat zorgt voor een goede balans." Arnauld Demoulin, general manager Paulig België (rechts), naast operations director Bruno Noppe. © Filip Lanszweert

Gezellig eten met vrienden en proeven van voeding uit andere culturen zitten sterk in de lift. Precies op dat vlak wil Paulig de grootste speler op de markt worden met zijn wraps en tortillachips. Om zijn doel te behalen

– het verdubbelen van het aanbod aan 'wereldvoeding' – investeerde Paulig in een extra fabrieksgebouw in Roeselare. Er werden drie nieuwe productielijnen opgestart, waarvan een uitsluitend voor glutenvrije producten bestemd is, een

markt met een enorm groeipotentieel.

"Roeselare heeft niet alleen de grootste site, maar is ook de meest kostenefficiënte fabriek van de Paulig-groep", zegt Noppe. "Daarom wilden we hier verder investeren in de toekomst. De centrale ligging in Europa maakt Roeselare bovendien geschikt om in te spelen op de verschillende behoeften van zowel de noordelijke als de zuidelijke markt." De investering van 45 miljoen is de grootste die Paulig ooit heeft gedaan buiten Finland. "Het innovatieve karakter zit vooral in de kostenefficiënte manier waarop wordt gewerkt. Ook op het vlak van ons aanbod proberen we te innoveren, bijvoorbeeld met wraps die voor 100 procent uit mais en haver bestaan."

"De centrale ligging in Europa maakt Roeselare geschikt om in te spelen op zowel de noordelijke als de zuidelijke markt."

Bruno Noppe, operations director Paulig

De vraag naar wraps is de voorbije jaren toegenomen, en dat heeft

Met 800 medewerkers is Paulig de tweede grootste werkgever van de regio, na het ziekenhuis AZ Delta in Roeselare.

"Het innovatieve karakter van de nieuwe fabriek zit vooral in de kostenefficiënte manier waarop wordt gewerkt." Bruno Noppe, operations director Paulig © Paulig

volgens Bruno Noppe verschillende verklaringen. "Ten eerste zijn wraps gemakkelijk te gebruiken. Consumenten kunnen ze thuis als maaltijd nuttigen, maar ook voor wegrestaurants vormen ze een ideaal product, bijvoorbeeld als meeneemsnack met kip, hummus of andere vullingen. Natuurlijk vind je wraps ook in heel wat pitta- en durumzaken, en in de USA worden ze zelfs 's morgens gegeten als ontbijt."

Extra werkgelegenheid

De nieuwe fabriek in Roeselare zorgt ook voor extra werkgelegenheid in de streek. "We hebben momenteel 60 openstaande vacatures in zowel de bestaande als nieuwe sites", aldus Noppe. "Laatst organiseerden we twee jobdagen, waarop we zo'n 115 bezoekers mochten ontvangen. Poco Loco is een begrip in de streek rond Roeselare, terwijl Paulig nog niet zo bekend in de oren klinkt. We willen op verschillende manieren de naamsbekendheid verhogen. Je ziet het ondertussen al aan de logo's op de gebouwen, die van ver op de autosnelweg opvallen."

Recent startte het bedrijf ook een weekendploeg in de chipsafdeling, goed voor 25 extra medewerkers. "Dat gaat van magazijniers over operatoren en

techniekers tot bedienden. We hebben steeds vacatures openstaan om onze groei te garanderen. Ook onervaren mensen kunnen bij ons aan de slag. Als er een match is tussen werknemer en werkgever, dan investeren we graag in de opleiding van nieuw personeel."

Met 800 medewerkers is Paulig de tweede grootste werkgever van de regio, na het ziekenhuis AZ Delta in Roeselare. Een grote aantrekkingsfactor voor personeel is de mix van nationaliteiten, zegt Arnauld Demoulin, general manager voor Paulig België: "Er heersen verschillende culturen. We combineren de typisch West-Vlaamse werkmentaliteit met de Finse, meer strategische aanpak. Dat zorgt voor een goede balans."

Groene stroom, gebrek aan biogas

De Paulig-groep zet zoveel mogelijk in op duurzaamheid. Zo is het nieuwe gebouw in Roeselare volledig CO₂-neutraal. Bij de oudere gebouwen is dat niet zo, maar daar wordt nog aan gewerkt. Een grote belemmering om verder te streven naar een volledige CO₂-neutrale site is het feit dat er geen biogas beschikbaar is in Vlaanderen, zo stelt Noppe. "Op het vlak van elektriciteit hebben we onze eigen

zonnepanelen en nemen we stroom af die geproduceerd wordt door de windmolens op het bedrijventerrein. De overige elektriciteit kopen we groen aan. Sinds 2020 draaien we zo volledig op duurzame stroom. Maar het schoentje knelt op het vlak van gas, omdat er geen biogas verkrijgbaar is in Vlaanderen. We ijveren al jaren om dat erdoor te krijgen, want die beschikbaarheid is een belangrijke drijfveer om al dan niet verder te investeren in de Roeselare site. We hebben nog uitbreidingsmogelijkheden, maar dan moeten we op alle vlakken kunnen wedijveren met andere potentiële locaties. Het gebrek aan biogas zou een nadelige factor kunnen zijn."

"We ijveren al jaren voor biogas in Vlaanderen: een belangrijke drijfveer om al dan niet verder te investeren in Roeselare."

Bruno Noppe, operations director Paulig

"Ook op het vlak van verpakkingen zijn we steeds op zoek naar betere en vooral hernieuwbare manieren om het productieproces duurzaam te maken." Bruno Noppe, operations director Paulig. © Paulig

Daarnaast probeert Paulig ook de afvalberg zo klein mogelijk te houden. Noppe: "In de mate van het mogelijke recycleren we afgekeurde producten. En de producten die we niet kunnen herwerken, gaan naar de voedselbank of worden verwerkt in diervoeding. Ook op het vlak van verpakkingen zijn we steeds op zoek naar betere en vooral hernieuwbare manieren om het productieproces zo duurzaam mogelijk te maken."

Veiligheidscultuur

Nog een aspect waar ze bij Paulig op hameren, is de veiligheid van het personeel op de site. "We willen in de eerste plaats dat onze personeelsleden gezond en veilig kunnen werken. En daar is iedereen verantwoordelijk voor", legt Arnauld Demoulin uit. "We creëren een cultuur waarin alle medewerkers voor elkaar zorgen. Daarvoor hebben we een veiligheidsprogramma in het leven geroepen. Veiligheidsambassadeurs uit alle lagen van het bedrijf worden opgeleid om onze veiligheidsstrategie te vertalen naar de collega's op de

werkvloer. Zij zijn de spreekbuis in twee richtingen. Dreigt er gevaar, dan wordt het werk onmiddellijk stilgelegd. Veiligheid gaat voor alles."

"Voorts proberen we ook het welzijn van onze medewerkers zo hoog mogelijk te houden, niet alleen op het werk, maar ook ernaast. We organiseren heel wat activiteiten, zoals baristaworkshops met Finse koffie of een filmavond met popcorn uit een van onze Spaanse vestigingen. We proberen een zo gemoedelijk mogelijke sfeer te creëren op de werkvloer. De mensen moeten het gevoel hebben dat ze welkom zijn en alle kansen krijgen om zich te ontplooien", besluit Demoulin.

Paulig noteert in België een omzet van 400 miljoen euro op in totaal 30 productielijnen.

Omzet van 400 miljoen

In 1994 wordt in Roeselare de eerste fabriek van snackproducent Poco Loco geopend. Sinds 2010 maakt Poco Loco deel uit van de Finse Paulig-groep. In 2018 wordt een volautomatisch hoogbouwmagazijn gebouwd, en in september vorig jaar opent de nieuwste fabriek.

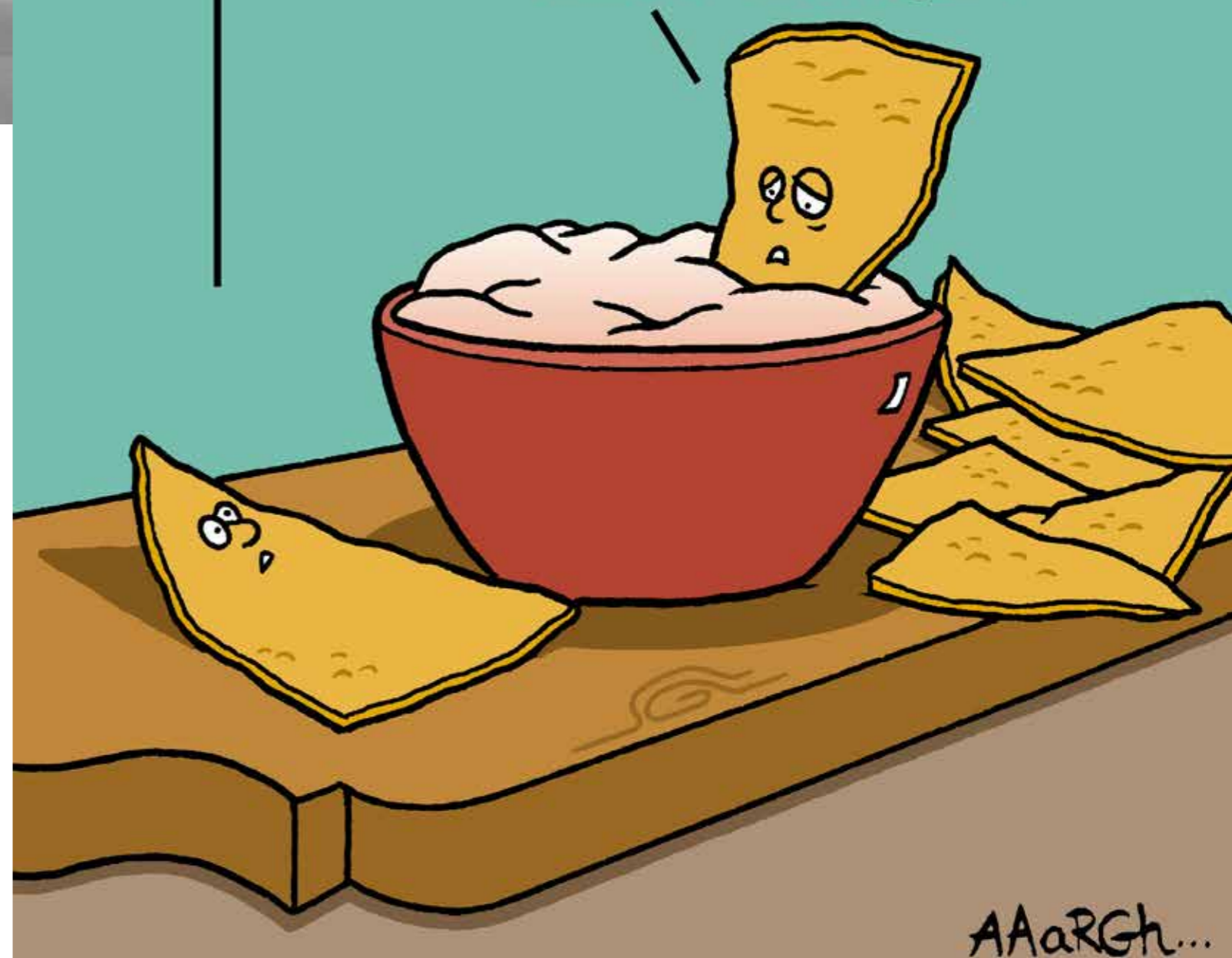
Ondertussen noteert Paulig in België een omzet van 400 miljoen euro op in totaal 30 productielijnen. Jaarlijks rolt zo'n 100.000 ton tortillawraps en 50.000 ton chips van de band.

Paulig, dat in 1876 in Finland begon als koffiebranderij, heeft uitsluitend in Europa fysieke vestigingen maar voert uit naar de hele wereld. Het familiebedrijf draait in totaal een omzet van 1,1 miljard euro en heeft 2.300 personeelsleden in dienst. Een 800-tal daarvan is actief in Roeselare. De West-Vlaamse vestiging is daarmee de grootste binnen de groep.

PAULIG ZET IN OP WELZIJN

WAT SCHEEFT ER?

IK ZIT IN EEN DIPJE.

WAAK

“Via investeringen houden we onze gebouwen continu futureproof.”

Tim Vannieuwenhuysse,
algemeen directeur WAAK

Tussen reguliere en sociale economie

Maatwerkbedrijven investeren in technologie en automatisering

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Om hun mensen aan het werk te houden, moeten maatwerkbedrijven continu investeren. Ze doen dat in de eerste plaats in bedrijfsgebouwen en machineparken, maar om hun bestaansrecht te vrijwaren, zetten organisaties als WAAK, Mariasteen en 't Veer ook steeds meer in op de integratie van slimme digitale technologieën in hun processen.

Met zowat 7000 medewerkers vormen maatwerkbedrijven een belangrijke economische factor in West-Vlaanderen. Hun missie bestaat erin om mensen met een afstand tot de klassieke arbeidsmarkt extra kansen te geven. Maatwerkbedrijven balanceren continu op de grens tussen reguliere en sociale economie. Met andere woorden: willen ze hun sociale missie vervullen en hun mensen aan het werk houden, dan moeten ze net als andere bedrijven winst maken en investeren.

Investeringen door West-Vlaamse maatwerkbedrijven in 2021: top vijf (in euro)

1.	WAAK	Kuurne	4.259.816
2.	Mariasteen	Hooglede	3.054.955
3.	't Veer	Menen	2.207.781
4.	Footstep	Brugge	1.894.045
5.	Westlandia	Ieper	1.202.134

Bron: Graydon

Investeren in duurzame werkgelegenheid

In bijna 60 jaar tijd is WAAK, met hoofdzetel in Kuurne, uitgegroeid tot een van de grootste maatwerkbedrijven van ons land. Met meer dan 4 miljoen euro was het in 2021 ook met voorsprong de grootste investeerder van de West-Vlaamse maatwerkbedrijven. “We hebben zowat 8 hectare bebouwd oppervlakte, wat betekent dat we via onze investeringen continu

de gebouwen futureproof houden”, reageert algemeen directeur Tim Vannieuwenhuysse. “In 2021 hebben we bijvoorbeeld een nieuwbouw voor onze diensten op locatie opgeleverd. Dat is de snelst groeiende afdeling van WAAK: het gaat intussen al om 450 mensen die onder begeleiding aan de slag gaan op de werkvloer van de klant. In die nieuwbouw, die onder andere kleedruimtes, douches, een refter en een kantoorruimte omvat, kunnen ze zich klaarmaken voor de nieuwe werkdag. Het totale prijskaartje van dat project bedroeg 5 miljoen euro.”

Gebouwen happen jaarlijks een grote brok uit het budget, maar ook investeringen in het machinepark zijn nodig om als maatwerkbedrijf bestaansrecht te hebben in de economische wereld. Bij WAAK hanteren ze op dat vlak een strikte strategie. “Nogal wat maatwerkbedrijven zijn actief in eenvoudig verpakkingswerk, maar dat is een heel concurrentiële sector. Een order binnenhalen of niet, is vaak een kwestie van enkele centiemmen. Wij verkiezen om te investeren in duurzame markten. We kijken bijvoorbeeld naar activiteiten met een hoge instapdrempel, waar bovendien veel handen nodig zijn en waarvan de knowhow moeilijk te kopiëren valt”, verklaart Vannieuwenhuysse.

Zo investeert WAAK jaarlijks zowat een half miljoen euro in de automatisering van de afdeling Kabelassemblage. En voor de Metaalasssemblage staat

momenteel een geautomatiseerde ponslijn met een prijskaartje van 800.000 euro op het verlanglijstje. Stapsgewijs is het maatwerkbedrijf ook bezig met de elektrificatie van de machines van de groendienst.

Een uitzonderlijke investering voor WAAK was die in de vervanging van het ERP-systeem, software die helpt om bedrijfsprocessen te automatiseren en beheren. Het project – opgestart in 2021 – heeft een waarde van zowat 3,5 miljoen euro, waarvan het gros in de boeken van 2022 en 2023 terecht kwam. “Op 1 mei zijn we live gegaan”, reageert Tim Vannieuwenhuysse. “Voordien werkten we nog met een maatwerkoplossing die door de interne IT-afdeling samen met Realdolmen werd ontwikkeld. Die deed het prima, maar om onze concurrentiële slagkracht te versterken, drong de implementatie van een nieuw ERP-pakket zich op. Dat is veel gebruiksvriendelijker en heeft bovendien meer mogelijkheden.”

Awards voor innovatie

Mariasteen investeerde dan weer voor meer dan 3 miljoen euro. Ook bij het maatwerkbedrijf met hoofdkwartier in Hooglede-Gits en vestigingen in Roeselare en Tielt, zijn gebouwen en machines veruit de belangrijkste investeringsposten. Naast al die operationele investeringen houdt Koen Staelens, die bij Mariasteen al 35 jaar mee aan het roer zit, jaarlijks een budget van 250.000 à 300.000

Maatwerkbedrijf Mariasteen investeerde in collaboratieve robots – cobots – voor mensen bij wie de fijne motoriek ontbreekt of die functioneren met één hand. © Mariasteen

euro over voor innovatie. “We kiezen ervoor om continu te investeren in ons R&D-team, dat bestaat uit vijf ingenieurs en vijf ergotherapeuten”, vertelt hij. “We hoeven daarom niet altijd zelf het warm water uit te vinden. Nee, we kiezen resoluut voor samenwerking met andere bedrijven, onderzoeksorganisaties en overheidsinstanties.

Een mooi voorbeeld is de inzet van collaboratieve robots – cobots – voor mensen bij wie de fijne motoriek ontbreekt of die functioneren met één hand. Dankzij de cobots kan de werknemer zijn arbeidsmogelijkheden verruimen, waardoor Mariasteen meer mensen aan boord houdt. Onder leiding van partner Lichtwerk – een spin-off van Groep Gidts, werkplekarchitect emino en Mariasteen – en met steun van het Departement Werk en Sociale Economie, stapte het maatwerkbedrijf ook in een proefproject van kaartenmaker TomTom. Dat project onderzocht of algoritmes extra tewerkstellingskansen kunnen creëren. De resultaten waren verbluffend: medewerkers in maatwerkbedrijven voerden de digitale

opdrachten sneller uit en de kwaliteit bleek bovendien minstens even goed als bij overzeese aanbieders.

“Met de spin-off Lichtwerk gaan we voor een 100% inclusieve arbeidsmarkt.”

Koen Staelens, algemeen directeur Mariasteen

Met al die inspanningen viel Mariasteen al meermaals in de prijzen. “Met steun van het Amerikaanse LightGuide, een wereldspeler op het vlak van Industrial Augmented Reality, implementeert Lichtwerk slimme, ondersteunende werk- en opleidingsposten in een diverse waaier van bedrijven en sectoren.

Het ultieme doel is een 100% inclusieve arbeidsmarkt”, verduidelijkt Koen Staelens, algemeen directeur. Mariasteen sleepte met het project een Europese Innovation Award in de wacht.

WAAK

Omzet: 50 miljoen euro

Aantal medewerkers: 2.080

Belangrijkste activiteiten: industriële assemblage, montagewerk, verpakkingswerk, diensten op locatie.

Mariasteen

Omzet: 23,6 miljoen euro

Aantal medewerkers: 1.095

Belangrijkste activiteiten: metaal, assemblage, hout, enclaves, groen-, schilder- en klusdiensten, poetsen en horeca.

’t Veer

Omzet: 15 miljoen euro

Aantal medewerkers: 665

Belangrijkste activiteiten: metaal, hout, assemblage, recyclage, enclaves

Cijfers voor 2023

Fusieoperatie

Helemaal in het zuiden van de provincie is maatwerkbedrijf ’t Veer actief. Volgend jaar mag de organisatie met hoofdkwartier in Menen 40 kaarsjes uitblazen. In 2021 investeerde de organisatie voor 2,2 miljoen euro. “Dat is iets meer dan gemiddeld”, zegt algemeen directeur Gunther Bamelis. “In dat jaar hebben we een bedrijfsgebouw aangekocht. Het paalt aan twee van onze bestaande gebouwen, waardoor we de site nu helemaal in eigen handen hebben. Daarnaast investeerden we in een uitbreiding van het zonnepanelenpark.”

“We richten onze pijlen op Industrie 4.0: de integratie van intelligente digitale technologieën in onze processen.”

Gunther Bamelis, algemeen directeur ’t Veer

Het voorbije decennium was er bij ’t Veer een duidelijke evolutie in de investeringen in het machinepark. “Aanvankelijk lag de focus op veiligheid en welzijn. Toen die op punt stonden, konden we onze pijlen meer richten op Industrie 4.0: de integratie van intelligente digitale technologieën in onze processen. Zo zijn we volop bezig met automatisering en digitalisering. Een van de grote dossiers is de invoering van e-learning”, vertelt Bamelis.

Een investering van een heel andere aard is de fusieoperatie met collega Sowepo uit Poperinge. “De eisen die aan maatwerkbedrijven gesteld worden, nemen toe. Door samen te werken en knowhow te delen, staan we sterker”, meent Gunther Bamelis.

“Onder de koepelnaam Forena vormen Sowepo en ’t Veer sinds midden 2021 een personele unie. Dat betekent dat het nog altijd om twee aparte vzw’s gaat, maar dat de bestuursorganen voor beide maatwerkbedrijven dezelfde zijn.

Tegen 1 januari 2025 willen we de stap zetten naar een volwaardige fusie. Ook dat is een investering, want er kruipt veel tijd en energie in bijvoorbeeld de afstemming van de ERP-systemen en de sociale onderhandelingen.”

Maatwerkbedrijven testen innovatie voor reguliere industrie

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

In 2017 startte POM West-Vlaanderen samen met 4Werk, de koepelorganisatie van West-Vlaamse maatwerkbedrijven, het project Toegepaste Technologische Innovatie (TTI). Zes maatwerkbedrijven, waaronder Mariasteen en WAAK, bereidden zich zo voor op technologische omwentelingen.

Mariasteen ontwikkelde binnen het TTI-project de collaboratieve robots of ‘cobots’, voor medewerkers bij wie fijne motoriek ontbreekt, en innovaties voor cognitieve arbeidsondersteuning. WAAK introduceerde dan weer intelligente cameradetectie.

De bedoeling is om de technologische vernieuwingen in de maatwerksector te kunnen implementeren in reguliere

bedrijven. Want ook die willen werk toegankelijker maken om bijvoorbeeld oudere werknemers langer aan het werk te houden. Zo kan de industrie leren van maatwerkbedrijven op het vlak van inclusieve tewerkstelling.

In het vervoltraject CovaTTI, eveneens een initiatief van POM West-Vlaanderen en 4Werk, worden de organisaties verder gestimuleerd om technologische innovaties te testen voor een inclusievere werkvloer.

’t Veer investeerde voor 2,2 miljoen euro in onder andere een nieuw bedrijfsgebouw en een uitbreiding van het zonnepanelenpark. © Provincie West-Vlaanderen – Fanny Depijpere

Brugse huisvestingsmaatschappij investeert ruim 300 miljoen

Vivendo breidt aanbod aan sociale woningen fors uit

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Meer sociale woningen voorzien en de wachtlijst zo veel mogelijk inkrimpen. Dat waren de twee grootste ambities van de Brugse Maatschappij voor Huisvesting en Vivendo, toen ze in 2021 de krachten bundelden. Sindsdien onderneemt de eengemaakte huisvestingsmaatschappij, de West-Vlaamse investeringskampioen van de voorbije periode, veel inspanningen om die doelstellingen te realiseren. Al zorgen bouwgrondschaarste en strenge regels om nieuwe gronden aan te snijden voor de nodige uitdagingen.

Vanaf 2023 mag per gemeente maar één sociale woonmaatschappij meer actief zijn. In Brugge anticipeerden ze twee jaar geleden al op dat plan van de Vlaamse regering, door alvast deze twee maatschappijen te laten samensmelten.

Omdat de naam Vivendo in de regio bekend was, werd beslist om die te behouden. Burgemeester Dirk De fauw, voorzitter van het oude en nieuwe Vivendo, ondervoorzitter en schepen Franky Demon en algemeen directeur Koen De Craemer schaarden zich samen met hun team achter het motto 'Samen voor betaalbaar wonen in Brugge en Ommeland'. De fusie leidde niet tot afvloeiingen onder het personeel en ook voor huurders veranderde er weinig.

Vivendo staat voor heel wat uitdagingen, zoals bouwgrondschaarste en lange wachtlijsten.

Vivendo stond meteen voor heel wat uitdagingen: de energetische renovatie van het bestaande patrimonium, de schaarste aan bouwgrond én de lange wachtlijst, die in 2021 liefst 6.200 unieke kandidaten telde. De gemiddelde wachttijd bedraagt drie jaar. Voor sommige mensen kan die zelfs tot zeven jaar oplopen. Veel hangt af van de specifieke vraag. Zo is er veel nood aan kleine woningen voor alleenstaanden, of aan

grote woningen met veel slaapkamers voor nieuw samengestelde gezinnen. Voor wie in de Brugse regio een woning zoekt, is de wachttijd doorgaans iets korter dan voor wie in de stad zelf wenst te wonen.

In die twee jaar sinds de fusie hebben ze bij Vivendo niet stilgezeten. In 2022 werden acht nieuwbouwprojecten opgeleverd, voor 2023 waren er 17 gepland en na dit jaar staan er nog eens 33 op de agenda. Op renovatievlak telde Vivendo in 2022 14 projecten, in de nabije toekomst zijn er dat nog eens 29. En in het boekjaar 2021 was de huisvestingsmaatschappij goed voor liefst 310 miljoen euro aan investeringen. Daarmee staat de organisatie ruim aan kop.

Op de verkaveling Sint-Trudo (Assebroek) voorziet Vivendo de bouw van 60 sociale woningen. © WVI

Zedelgem

Ook in Zedelgem wordt het aanbod van Vivendo uitgebreid. Zo zijn er in de wijk De Linde-Schattingbeekstraat, vlak bij het centrum, recent 31 sociale huurwoningen gesloopt. Ze maken plaats voor een nieuw project met 60 huurappartementen en 15 eengezinswoningen.

De wijk 't Groenhof kreeg er dan weer 12 stapelwoningen bij, en Vivendo wil ook het appartementsgebouw De Varens aanpakken. Het gebouw met 26 flats gaat tegen de vlakke, om plaats te ruimen voor twee appartementsgebouwen die samen 34 huurappartementen herbergen.

Oostkamp

In het voorjaar van 2022 kreeg Vivendo groen licht voor de aankoop van 39 wooneenheden, 13 garages en een bergruimte van de gemeente Oostkamp. Zelf beschikt OCMW Oostkamp over ongeveer 50 sociale huurwoningen en 8 doorgangswoningen.

In de gemeente bieden het plaatselijke OCMW, sociaal verhuurkantoor Sovekans (intussen ook samengesmolten met Vivendo) en Vivendo samen zowat 450 sociale huurwoningen aan, waarvan het leeuwendeel tot de portefeuille van Vivendo behoort.

Knokke-Heist

Begin juni 2023 metselden Vivendo-voorzitters Dirk De fauw en Franky Demon de eerste steen van een nieuw project in Ramskapelle.

Daar komen veertig sociale woningen, met een gelijkmatige verdeling tussen huur- en koop-eenheden.

Vivendo bundelt daarvoor de krachten met lokale sociale huisvestingsmaatschappij t'Heist Best.

Assebroek

In Assebroek vond dit voorjaar de feestelijke opening van een nieuw woonproject plaats op de site van de oude maalderij. Er kwamen 19 tweeslaapkamerflats, 6 appartementen met één slaapkamer en een duplex met drie slaapkamers. Op de verkaveling Sint-Trudo voorziet Vivendo de bouw van 60 sociale woningen, maar die ligt onder vuur. De aanleg van een fietspad zorgde eind december 2022 in de nabijgelegen Benedictijnenstraat voor overstroomde tuinen. Ondanks het protest van de oppositie, die vreest voor grote wateroverlast als de bouwwerken effectief starten, gaat het project toch door. Vivendo en projectpartner WVI gaan er prat op dat ze de watertoets correct hebben uitgevoerd. Maatregelen zoals bufferbekkens zijn daarbij voorzien.

In Assebroek opende dit jaar een nieuw woonproject op de site van de oude maalderij. © Vivendo

Vivendo-voorzitters De fauw en Demon metselden de eerste steen van een nieuw project in Ramskapelle. © Vivendo

Metalen op oceaانبodem cruciaal voor energietransitie

Oostendse DEME-dochters onderzoeken diepzeemijnbouw

Roel Jacobus, freelancejournalist

Wereldwijd worden voorbereidingen getroffen voor de ontginning van grondstoffen op de bodem van de oceaan. De Belgische groep DEME investeert in de prospectie van de Stille Oceaan via twee Oostendse vennootschappen. Intussen werkt UGent-bioloog Ellen Pape aan internationale regelgeving voor diepzeemijnbouw.

Bij de zoektocht naar minerale grondstoffen voor hernieuwbare elektriciteit, komen de schatten van de diepe oceanen in beeld. Bedrijven kijken vooral naar polymetallische nodules, metaalhoudende knollen op de zeebodem. Al in april 2012 richtte de Belgische bagger- en waterbouwkundige groep DEME uit Kruikeke de nv Global Sea Mineral Resources (GSR) op, met zetel in de haven van Oostende.

De vennootschap heeft als activiteit de winning van delfstoffen. Sinds augustus 2020 heeft ze ook een dochtervennootschap, Deeptech. Zowel GSR als Deeptech tekenden de voorbije periode bijzonder hoge investeringscijfers op. Die laatste viel zelfs maar net buiten de top 10 van grootste West-Vlaamse investeerders met in 2021 ruim 37 miljoen euro aan investeringen.

In februari 2023 maakte DEME bekend dat ze een strategisch samenwerkingsverband had gesloten met Transocean. De Amerikaanse wereldleider in offshore boringen kreeg in GSR een minderheidsbelang in ruil voor een diepzeeboorschip en een geldsom. Het Belgisch Staatsblad meldde een kapitaalverhoging met ruim 7 miljoen euro tot bijna 26,3 miljoen. Daarvan werd 8,75 miljoen euro meteen gebruikt om verliezen aan te zuiveren, want innovatieve onderzoeksbedrijven zoals Deeptech zijn aanvankelijk verlieslatend. Hun knowhow wordt pas na verloop van tijd toepasbaar.

Polymetallische knollen

Het experimentele werk staat in het jongste jaarverslag van DEME ook duidelijk beschreven: "Gedurende 2022 werden verscheidene technologische ontwikkelingen gestart of voortgezet

die kunnen gebruikt worden voor het verantwoord ontginnen van polymetallische knollen. Die omvatten de ontwikkeling van een systeem om de knollen op te rapen, het verticaal transportsysteem, een geïntegreerd besturings- en monitoringsysteem, en de verwerking en opslag van de knollen aan boord van het schip, dat voor deze operatie van boorschip tot ontginningsschip omgebouwd zal worden."

"We willen een belangrijke rol spelen in de verantwoorde ontginning van diepzeemineralen."

Luc Vandenbulcke, CEO DEME

Het engagement van DEME en Transocean om zo zwaar in toekomstig rendement te investeren, wijst op het grote potentieel. "Om in 2050 een CO₂-neutrale maatschappij te creëren, zijn volgens het Internationaal Energieagentschap tegen 2040 zes keer zoveel metalen nodig", vertelde DEME-CEO Luc Vandenbulcke tijdens de bekendmaking van de samenwerking met Transocean. "We willen een belangrijke rol spelen in de verantwoorde ontginning van diepzeemineralen."

"In de knollen zitten kritische metalen zoals nikkel, kobalt, koper en mangaan.

Dat zijn sleutelementen voor een koolstofarme toekomst. Diepzeemijnbouw zal de ontginning op het land niet vervangen, maar kan volgens wetenschappelijke literatuur wel voor 40% bijdragen aan de vermindering van onze koolstofvoetafdruk", voegde managing director Kris Van Nijen eraan toe. Op onze vraag om de huidige activiteiten in Oostende toe te lichten, houdt Van Nijen de boot voorlopig af. "We kunnen daarover spreken wanneer er in 2025 wetgeving is."

Wereldwijde regelgeving

En die toekomstige wereldwijde regelgeving wordt voorbereid door de International Seabed Authority, kortweg ISA, met hoofdzetel in Kingston, Jamaica. De organisatie is sinds 1994 bevoegd voor de regulering van alle activiteiten op de zeebodem buiten de nationale wateren, gerelateerd aan de minerale hulpbronnen. In die ISA zijn ook twee West-Vlaamse connecties. Noémie Wouters, voormalig CEO

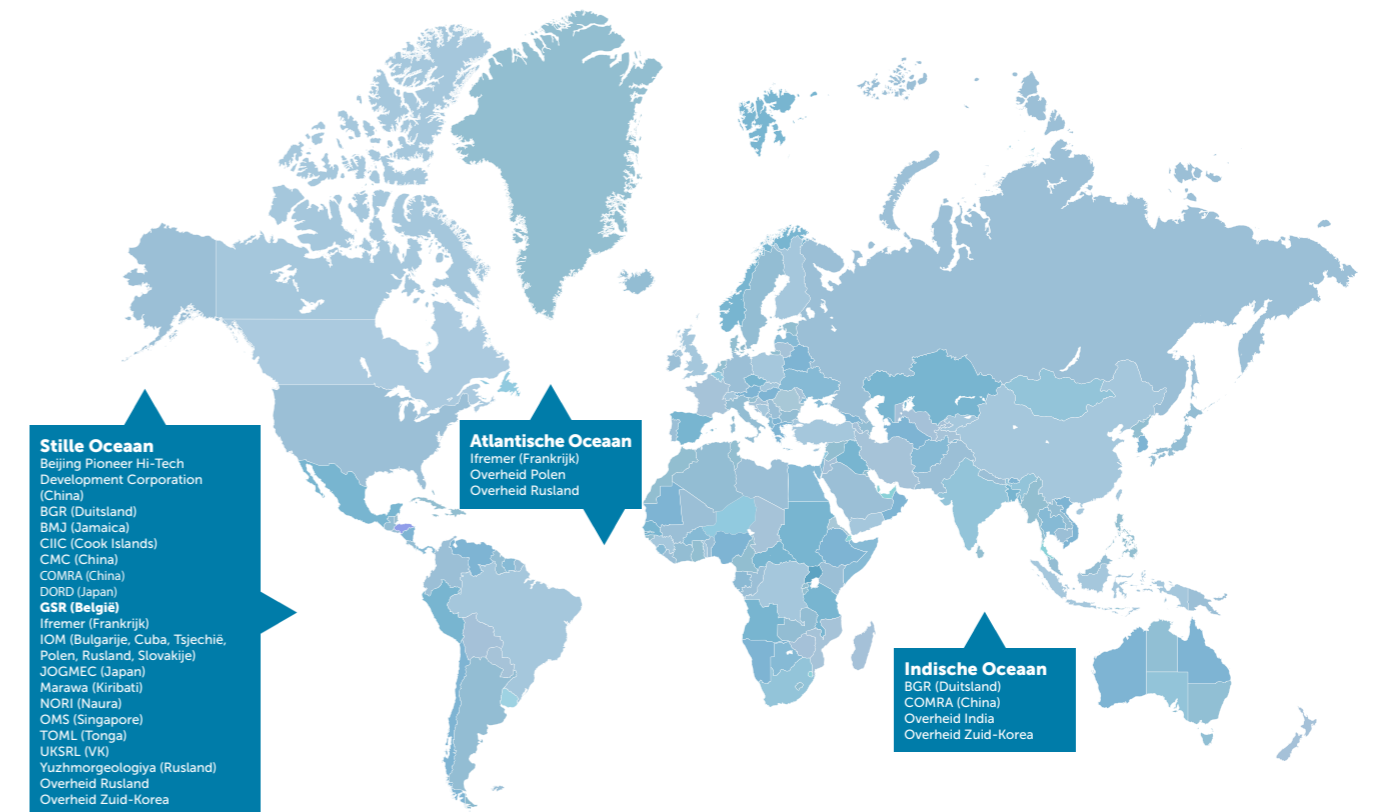
van het Oostendse wetenschapspark Bluebridge, is bij het secretariaat van de ISA programmacoördinator voor marien wetenschappelijk onderzoek. De Torhoutse mariene bioloog Ellen Pape (UGent) zetelt dan weer sinds begin 2023 als eerste Belgische wetenschapper in de Wettelijke en Technische Commissie van de ISA. In die commissie zien 41 experts toe op onder andere de formulering en herwerking van regelgeving.

"Ik heb een doctoraat in biodiversiteit en de link met de ecosysteemfuncties in de diepzee van de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee", vertelt Pape. "Het is een fascinerende, onbekende wereld, waarin ik vooral geboeid raakte door de hoge biodiversiteit en de respons van het ecosysteem op menselijke impact. In 2014 werd ik betrokken in een dienstverleningscontract tussen UGent en GSR voor milieubasisonderzoek in hun concessiegebied."

Prof. dr. Ellen Pape (UGent): "Bedrijven die een gebied willen ontginnen, zijn verplicht om eerst milieuonderzoek te laten uitvoeren." © Roel Jacobus

Global Sea Mineral Resources is een van de 22 partijen die ISA in 2001 aanduidde voor de exploratie van metalen in de diepe zeebodem. "De andere zijn vooral privébedrijven en

Bedrijven en overheden actief in exploratiegebieden voor diepzeemijnbouw.
Bron: ISA

Luchtvaartopleidingen vinden hub in VLOC

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

In Oostende, in de schaduw van de Internationale Luchthaven Oostende-Brugge, ligt het Vlaams Luchtvaartopleidingscentrum, kortweg VLOC. De VLOC-campus huisvest enkele voor Vlaanderen unieke luchtvaartopleidingen, zoals de bacheloropleidingen aspirant-lijnpiloot en luchtvaarttechnologie van de VIVES-hogeschool. Op die manier helpt het VLOC mee om West-Vlaanderen nationaal en internationaal als luchtvaartregio op de kaart te zetten.

In de centrale ruimte klopt het hart van het opleidingscentrum. Enkele uitgerangeerde toestellen kregen hier een waardevol tweede leven als test- en lesmateriaal: een oude Sea King-helikopter en een politiehelikopter, maar ook een privéjet die ooit leden van het koningshuis rondvloog. Niet alleen studenten van VIVES of het VTI leren aan deze toestellen sleutelen, ook externen volgen en organiseren er opleidingen. Zelfs buitenlandse luchtvaartopleidingen sturen geregeld studenten naar het VLOC om vliegattesten te behalen.

Bedrijven komen naar het VLOC, maar omgekeerd lopen ook studenten van de luchtvaartopleidingen stage bij die bedrijven, of bij andere ondernemingen in de West-Vlaamse luchtvaartindustrie. "Na hun opleiding gaan onze studenten vaak aan de slag bij bedrijven in de regio", zegt Ivan Becuwe, opleidingshoofd Luchtvaart aan de VIVES-hogeschool.

Strategische ligging

Het North Sea Aviation Center of NSAC is een van die bedrijven waar VLOC-studenten terechtkomen. NSAC is uitbater van de terminal voor privévluchtvaart op de Internationale Luchthaven Oostende-Brugge. Managing director Erik Vermeersch: "Regelmatig gaan luchtvaartstudenten bij ons aan de slag als stagiair of jobstudent. Af en toe stromen zij ook door als vaste werknemer. Daar ligt voor een kmo als de onze precies de meerwaarde van de nabijheid van het VLOC. Wij zoeken specifieke en dus schaarsere profielen op de arbeidsmarkt.

Maar de afgestudeerden van bijvoorbeeld de VIVES-luchtvaartopleiding leunen daar wel het dichtst bij aan."

Samenwerking is een van de sleutelwoorden van het VLOC. "Onze ligging bij de luchthaven van Oostende blijkt van strategisch belang voor de nauwe contacten met niet alleen het NSAC, maar bijvoorbeeld ook met Ostend Air College en natuurlijk de regionale luchthaven zelf", aldus Ivan Becuwe. Met de recente opening van het Drone Dock naast het VLOC, een project van POM West-Vlaanderen en uitgebaat door VIVES, wordt ook verder ingezet op droneontwikkeling in de provincie. "Overigens gaan we volgend jaar van start met een nieuwe droneopleiding", vult Becuwe aan.

Jobbeurs voor luchtvaarttechnici

Jaarlijks vindt ook een jobbeurs plaats op het VLOC: Aerojobs. Organisator Lieselot Watty: "Met Aerojobs mikken we specifiek op de technische kant van de luchtvaart. Die focus maakt ons event uniek voor België. Aerojobs ontstond drie

jaar geleden in navolging van Educavia, een Interregproject dat het tekort aan luchtvaarttechnici wou aanpakken. Op de recentste editie van Aerojobs schoven ruim 200 studenten aan bij 21 bedrijven uit de Belgische luchtvaartsector."

VTI-medewerker Dominique Cobbaert looft vooral de kruisbestuiving tussen ondernemingen en organisaties. "Omliggende organisaties maken gebruik van de VLOC-infrastructuur om events te organiseren. Maar ook onderwijsinstellingen als het VTI, dat hier de opleiding luchtvaarttechniek inricht, of Defensie zijn kind aan huis voor opleidingen en bijscholingen. Al die partners versterken elkaar op het VLOC, dat als onafhankelijke instelling een sleutelrol speelt voor zulke stakeholders."

Dat bevestigt ook Lieselot Watty. "Er is een hechte community op en rond het VLOC en de Oostendse luchthaven. We werken heel vaak samen met de omringende luchtvaartbedrijven en -organisaties, zoals Noordzee Helikopters en de Noordzee Vliegclub."

© Kim Vanbesien

Diepzeerobot Patania wordt gebruikt om mangaanknollen op de oceaانبodem te verzamelen. © DEME

overheidsinstellingen uit Duitsland, China, Zuid-Korea, Japan, Polen, India en Frankrijk", aldus Ellen Pape. "Ze zijn allemaal verplicht om in het gebied dat ze willen ontginnen basisonderzoek te laten uitvoeren. Het gebied van GSR ligt tussen Mexico en Hawaï, in het noordoosten van de Stille Oceaan."

Impact op ecosystemen

"Er wordt bij dergelijk onderzoek vooral gezocht naar mangaanknollen, maar bijvoorbeeld ook naar metaalafzettingen rond warmwaterbronnen", licht Pape toe. "Bij het milieubasisonderzoek kijken wetenschapper onder meer naar de mogelijke impact op de ecosystemen. Het is belangrijk dat het evenwicht niet te veel verstoord wordt, want dat kan een grote invloed hebben op lokale

ecosystemen en zelfs op de mens. Daarom verzamelen wij kennis vooraleer er exploitatie plaatsvindt. We doen staalnames en veldtests met mijnbouw-machines. Zulke onderzoeken gebeuren in weersafhankelijke omstandigheden en afgelegen gebieden. Dat maakt ze natuurlijk tijdrovend en duur. Maar op vier à vijf kilometer diepte is er een enorme druk, dus je kan er alleen met gespecialiseerde apparatuur werken."

Intussen timmert de ISA verder aan de regelgeving. "Sowieso moeten bedrijven een jaar vóór elke aanvraag tot exploitatie een plan van aanpak aan de commissie voorleggen. De streefdatum voor de regelgeving is nu op 2025 gelegd. Het is in elk geval goed dat de ISA nadrukkelijk wetenschappers

bij haar richtlijnen betreft, zodat we mogelijke drempelwaarden voor diepzeemijnbouw kunnen vastleggen."

"Het biologisch evenwicht mag niet te veel verstoord worden, want dat kan een invloed hebben op lokale ecosystemen en zelfs op de mens."

Ellen Pape, marien bioloog UGent

Businessmodel Luchthaven Kortrijk-Wevelgem

“Eigen inkomsten en subsidies voor veiligheid”

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Eind vorig jaar besliste de Vlaamse regering om de regionale luchthavens minstens tot 2040 open te houden. De Internationale Luchthaven Kortrijk-Wevelgem (ILKW) krijgt daarbij financiële steun van Vlaanderen. “Het gros van die subsidies dient voor veiligheid, en dat blijft uiteindelijk een maatschappelijke kost.”

Voor Luchthaven Kortrijk-Wevelgem loopt er momenteel een aanbestedingsprocedure om een geschikte private exploitant te vinden die de luchthaven verder commercieel mag ontwikkelen. De huidige structuur – met de nv ILKW als exploitant – wordt tegen uiterlijk eind 2023 omgevormd naar een LOM-LEM-structuur. In de andere regionale luchthavens

Antwerpen en Oostende-Brugge is dat al sinds 2014 het geval.

In een dergelijke structuur is de LOM – luchthavenontwikkelingsmaatschappij – Kortrijk-Wevelgem enkel nog verantwoordelijk voor het beheer van de basisinfrastructuur. Het commerciële beheer komt toe aan de private partner, de LEM of

luchthavenexploitatie maatschappij, die autonoom – binnen het kader van de milieuvergunning – beslissingen mag nemen over de verdere ontwikkeling van de luchthaven.

Verschillende inkomstbronnen

Tot vandaag is het nog altijd de nv ILKW die optreedt als luchthavenbeheerder. Uit de gepubliceerde jaarverslagen blijkt

dat de vennootschap de jongste jaren op papier winstgevend is geworden. “De landingsrechten vormen de belangrijkste inkomstbron”, zegt Filip Daem, voorzitter van de raad van bestuur van Luchthaven Kortrijk-Wevelgem. “Daarnaast halen we ook middelen uit verkoop van brandstof, de vliegtuigparking en de verhuur van vastgoed. Ten slotte ontvangen we ook een concessievergoeding van FIA, de nv Flanders International Airport, dat een deel van de uitbating voor zijn rekening neemt: het onthaal, de handling van de zakenluchtvaart en de exploitatie van het luchthavengebouw.”

De vennootschap publiceert geen omzetcijfer, enkel een brutomarge. In 2021 klokte die af op 1,3 miljoen euro, een kleine daling ten opzichte van 2020. Toen bedroeg dat getal 1,38 miljoen euro. Dat ILKW zowel in 2021 als in

2020 positieve nettowinstcijfers kon voorleggen, heeft te maken met onder andere kapitaal- en intrestsubsidies.

“De vennootschap publiceert geen omzetcijfer, enkel een brutomarge. In 2021 klokte die af op 1,3 miljoen euro, een kleine daling ten opzichte van 2020.”

“Het gros van die subsidies dient voor veiligheid en dat is uiteindelijk een maatschappelijke kost”, reageert Filip Daem. “Op onze luchthaven hebben we

bijvoorbeeld een eigen brandweerploeg met een permanentie van drie mensen en daarvoor krijgen we van de Vlaamse overheid jaarlijks een subsidie.”

Verdienmodel optimaliseren

Het feit dat de beheersmaatschappij van de luchthaven Kortrijk-Wevelgem de laatste drie jaar positieve cijfers neerzet, neemt niet weg dat er verder gewerkt kan worden aan verbeterpunten in het verdienmodel. De Vlaamse visienota voor de regionale luchthavens stelt dan ook dat: “De LOM Vlaanderen en het Vlaamse Gewest zullen de luchthavenexploitanten ertoe aanzetten hun inkomsten te optimaliseren, bijvoorbeeld door de landingsrechten voor zakenvluchten te verhogen.”

“De luchthaven haalt inkomsten uit onder andere vliegtuigparking en verhuur van vastgoed”

Filip Daem, voorzitter van de raad van bestuur

Is West-Vlaanderen klaar voor coworkingspaces?

“Zinvol concept dat nog moet groeien”

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Als freelancer in de eenzaamheid van je thuishkantoor werken, dat heb je vroeg of laat wel gezien. En ook medewerkers van bedrijven hebben vaak weinig zin om elke dag uren te pendelen tussen hun woon- en werkplaats. Voor hen bestaat het concept van coworkingspaces: onder hetzelfde dak met andere mensen in alle rust je werk doen en intussen bijdragen tot een interessante synergie. In het buitenland en in Belgische grootsteden slaat die manier van werken al langer aan, maar intussen telt ook de provincie West-Vlaanderen een aantal van die samenwerkingskantoren. We gingen langs bij vier fijne voorbeelden.

Drukkerij Vandekerckhove uit Kortrijk bereidt zich volop voor op de toekomst. Het bedrijf investeerde recent in digitale machines, die een antwoord bieden op de noden van een hedendaagse drukkerij. “Het bedrijf is van mijn schoonmoeder, en ik ben er ook actief”, vertelt Rubina Muhammad. “We hadden een oude loods die fungeerde als papieropslagplaats en waar nog een aantal amper gebruikte machines stonden. Matthias Vanwonderghem en ikzelf hebben toen het idee gelanceerd om er een coworkingruimte van te maken. Wij hadden dat concept al in het buitenland gezien. In België vind je dergelijke coworkingkantoren vooral in grotere steden. Het leek ons relevant om ook in Kortrijk zoiets te lanceren. Zo zijn we met **INK** gestart.”

Dat idee hadden ook Bernard Declerck en Griet Daels. Beide vennoten vormen al jarenlang de motor van architectenkantoor DeclerckDaels uit Roeselare. “We waren al een tijdje op zoek naar een nieuwe locatie voor ons bedrijf”, verduidelijkt Declerck. “In 2008 hadden we in hartje Roeselare een gebouw ontworpen voor een projectontwikkelaar. Toen dat pand weer op de markt kwam, kochten we het zelf omdat we het perfect kenden en het onze signatuur draagt. Op zich is het iets te groot voor ons architectenbureau, waar maar vier mensen werken, en dus leek het ons

een uitstekend plan om het open te stellen voor nieuwe collega’s als coworkingspace, **PANDD** genaamd.”

Justin Vandebunder en Laurence Uvin leerden het concept van coworkingspaces dan weer vijf jaar geleden kennen in Australië, toen ze er na hun studie een tijdje verbleven. “We werkten er als bediende in de grootste private coworking van het land”, legt Justin uit. “Toen we terugkeerden, voelden we dat er ook in eigen streek nood was aan zo’n initiatief, want op dat moment was het aanbod in West-Vlaanderen erg karig. Zodra we aan de Brugse rand, in Zuienkerke, een goed pand hadden gevonden, zijn we er voluit voor gegaan in deze voormalige showroom van Dovy Keukens. We zijn nu ruim twee jaar bezig met **BORA coworking**.”

Dat een coworkingspace niet perse een kantoor hoeft te zijn, bewijst Arne Verbeke van **Woodfactory** in Torhout. “Schrijnwerk was mijn initiële corebusiness”, legt hij uit. “Toen ik me met het bedrijf Luxorama gaandeweg meer op de plaatsing van ramen en deuren richtte, kwam mijn loods grotendeels vrij. Bovendien gebruikte ik ook de machines veel minder frequent. Omdat het zonde zou zijn om met die infrastructuur niets te doen, onderzocht ik een aantal mogelijkheden. Die research bracht me bij Carl Denecker, eigenaar van Woodfactory. Hij was in

2019 in Gent gestart met een atelier waar verschillende werkplekken te huur zijn. Het leek me ideaal om mijn loods ook op die manier open te stellen voor collega’s. Zo ben ik franchisenemer van Woodfactory geworden. De Torhoutse vestiging bestaat intussen drie jaar en er is ook een vestiging in Beringen.”

Start-ups en kleine kmo’s

INK wil een samenwerkingsruimte zijn voor freelancers en medewerkers van ondernemingen die niet elke dag naar het kantoor van hun werkgever hoeven te pendelen. Heel wat mensen, onder wie verschillende IT’ers, de verantwoordelijke van een interieurbedrijf, een projectmanager, een eventfotograaf en een specialist in online marketing, hebben de coworkingspace in Kortrijk al ontdekt.

Declerck en Daels mikken met PANDD dan weer op een specifieke doelgroep. “Onze focus lag op start-ups en scale-ups met creatieve activiteiten, want die sluiten aan bij wat wij doen, en bouwgerelateerde beroepen, omdat we elkaar dan versterken. Tegelijk willen we het ook niet te eng zien, want je kan van iedereen wel iets leren, zelfs iemand uit een totaal andere sector.”

Het publiek van Woodfactory is nog meer afgebakend. “Omdat het atelier louter met houtbewerkingsmachines is uitgerust, is het logisch dat hier

vooral schrijnwerkers, hobbyisten en zelfbouwers over de vloer komen”, aldus Arne Verbeke. “Het gaat om mensen die zelf geen of een beperkt machinepark hebben en hier bewerkingen uitvoeren waarvoor ze zelf niet over de nodige apparatuur beschikken. Met ons concept bereiken we vakmensen uit heel West-Vlaanderen. Zelfs klanten uit pakweg leper en De Panne vinden vlot de weg.”

Ook bij BORA coworking weten ze duidelijk wie ze willen bereiken. “Met onder meer CareCoach en PraktijkCoach zijn hier sinds de opstart twee ICT-ondernemingen gevestigd. Zij focussen op IT-ondersteuning voor de zorgsector. Naast IT is er ook een brede waaier van professionals uit diverse branches aanwezig, zoals personal coaches, marketeers, fotografen en

zelfs een wijnhandelaar. We richten ons vooral op startende zelfstandigen en kleine kmo’s, die hun zaak nog volop ontwikkelen. Net als wij genieten ze van de kruisbestuiving en de kennisdeling die een coworkingspace zo typeren”, aldus Justin Vandebunder.

“Starters genieten vooral van de kruisbestuiving en kennisdeling.”

Justin Vandebunder, BORA coworking

Flexibele formules

PANDD heeft ruimte om tien tot twaalf mensen comfortabel te laten werken. “Op termijn kunnen we verder uitbreiden, maar momenteel hoeft

dat niet. We zijn heel tevreden over de sfeer en de interactie tussen de mensen die hier regelmatig werken. Voor wie ons min of meer als een vaste stek beschouwt, werken we een maandcontract op maat uit. Gebruik je PANDD iets minder frequent, dan opteer je voor bijvoorbeeld een tiendagenpas of betaal je per halve dag een vaste vergoeding. Wie dat wil kan hier ook voor een uur reserveren, maar dat gebeurt in de praktijk niet zo vaak.”

Bij Woodfactory zijn er ook diverse mogelijkheden. “Een dagpas is bij ons eerder uitzonderlijk. Die nemen vooral trouwe klanten die voor specifieke bewerkingen een extra persoon nodig hebben en dus een tweede toegangsbewijs wensen. Meestal opteren mensen voor een maand- of jaarabonnement.”

Bernard Declerck (foto rechts, naast Griet Daels), PANDD: “Door regelmatig onder hetzelfde dak met andere specialisten te werken, kan je elkaar versterken.” Foto © Kurt Desplenter

BORA coworking werkt onder meer met tienbeurtenkaarten voor de bureaus in de open ruimte. "Onze gebruikers kunnen die plekken via onze site eenvoudig online boeken. Na een tijdje zijn veel mensen doordrongen van het concept en schakelen ze naar een vast abonnement over. Daarmee engageren ze zich voor bijvoorbeeld

drie maanden, waarna het abonnement flexibel opzegbaar is. Wie wat meer ruimte of discretie wil, kan een kantoor huren. Dat zijn units die afgesloten zijn met glazen wanden en een deur, wat bijvoorbeeld handig is voor een team dat een project voorbereidt. Alles bij elkaar hebben we iets meer dan veertig plaatsen ter beschikking: een twaalfstal

coworkingdesks in open ruimte en zo'n dertig plaatsen in de kantoorruimtes." Bij INK reserveren gebruikers hun plekje in de *open space* met een dagpas, of ze gaan er vijf tot tien dagen per maand werken. "Wie zo'n maandcontract heeft, krijgt een eigen ruimte. Doordat mensen vaak pas last minute beslissen om te komen, is het concept heel laagdrempelig."

te worden gestoord én het overaanbod aan kantoren. We hebben het gevoel dat het idee nog moet rijpen. Af en toe horen we dat we iets te vroeg zijn met dit initiatief. Maar liever te vroeg dan te laat. We zijn ervan overtuigd dat het concept potentieel heeft om niet alleen in grootsteden, maar ook in centrumsteden zoals Roeselare goed te scoren."

Bij BORA coworking zijn Justin Vandenbunder en Laurence Uvin wel tevreden over de bezettingsgraad. "Uiteraard heeft het coronavirus onze opstart bemoeilijkt, maar we evolueerden snel in de goede richting. Dat danken we onder meer aan trouwe gebruikers, die mensen uit hun netwerk meebrachten en ons klantenbestand dus via mond-tot-mondreclame deden

groeien", stelt Vandenbunder vast. "Stilaan evolueren we in de richting van een maximale bezetting in Brugge. Uitbreiden kunnen we niet, de ruimte deels reorganiseren in functie van extra plaatsen eventueel wel. Het is onze droom om dit concept ook op andere locaties uit te rollen. We zijn dankbaar voor het vertrouwen dat we krijgen van onze vaste huurders.

Justin Vandenbunder, BORA coworking (foto met Laurence Uvin): "We voelden destijds dat er in onze streek nood was aan zo'n initiatief, want het coworkingaanbod in West-Vlaanderen was erg karig." © Foto Jan

"Gebruikers kunnen reserveren met een dagpas of maandcontract."

Rubina Muhammad, INK

Bezettingsgraad is onzeker

Die laagdrempeligheid is tegelijk de grootste uitdaging van het businessmodel. Een deel van de gebruikers heeft een maandcontract, maar voorts is er dagelijks onzekerheid over de bezettingsgraad.

"Toegegeven: we hadden er iets meer van verwacht", vertelt Rubina Muhammad van INK. "Om het groeipotentieel aan te boren, maken we onder meer promotie op sociale media en organiseren we gratis testdagen. De grootste uitdaging is om mensen naar hier te krijgen. Als ze van de mogelijkheden en de voordelen hebben geproefd, komen ze herhaaldelijk terug. Er is qua bezetting dus zeker nog groei mogelijk. Onder andere de fijne sfeer en de dynamiek tussen de gebruikers zijn troeven om onze community verder uit te breiden", klinkt het.

Bernard Declerck van PANDD had eveneens op wat meer belangstelling gerekend. "Het concept komt traag van de grond. Vermoedelijk heeft dat te maken met de behoudsgezindheid van de West-Vlaming, de vrees te veel

"Het concept komt traag van de grond, maar heeft potentieel om te scoren in centrumsteden."

Bernard Declerck, PANDD

Tijdens een recent ondernemersontbijt toonde ook Roeselaars burgemeester Kris Declercq zich enthousiast. "Hij brak toen een lans voor samenwerkings-kantoren, vanuit de terechte overtuiging dat we moeten leren afstappen van individuele kantoren", aldus Bernard Declerck. "Door regelmatig onder hetzelfde dak met andere specialisten te werken, kan je elkaar versterken."

Soortgelijke signalen vangen we op bij Woodfactory. "We merken aan alles dat dit een heel zinvol concept is, maar het moet nog groeien", aldus Arne Verbeke. "Op sommige dagen zijn hier acht mensen aan de slag, andere keren zijn het er maar drie. Concurrentie speelt geen rol, integendeel: we merken dat onze klanten juist sneller geneigd zijn om samen te werken. Het gaat altijd over kleine bedrijven met maximaal twee medewerkers. Grotere schrijnwerkproducenten hebben een eigen atelier. Specifieke kantoorruimte is er niet, wel beschikken we over een refter om samen te lunchen of om tekenwerk te doen op de pc."

Arne Verbeke, Woodfactory: "Met ons concept bereiken we vakmensen uit heel West-Vlaanderen. Zelfs klanten uit pakweg Ieper en De Panne vinden vlot de weg." © Kurt Desplenter

Door regelmatig onderling te sparren, groeien we samen als ondernemers.”

“We merken dat onze klanten sneller geneigd zijn om samen te werken.”

Arne Verbeke, Woodfactory

Naamsbekendheid via events

Matthias Vanwonterghem en Rubina Muhammad combineren de verantwoordelijkheid over INK met hun job als respectievelijk freelance IT-ontwikkelaar en medewerker in de drukkerij. “Na de recente renovatie van deze ruimte, willen we eerst zelfbedruipend worden”, zegt Muhammad. “Om de mogelijkheden nog meer in het daglicht te stellen, gaan we meer events organiseren. Recent ontvingen we al Designregio Kortrijk, met enkele inspirerende sprekers en een netwerkmoment. Daar willen we

nog meer op inzetten. Daarnaast is er maandelijks de Social Thursday, waarop we samen meeneemaaltijden bestellen en genieten van een koffie met gebak.”

In Roeselare is ook het architectenduo achter PANDD vast van plan om nog harder in te zetten op naamsbekendheid en eigen evenementen. “Op kanalen zoals LinkedIn, Instagram en Facebook maken we de talrijke voordelen van coworking duidelijk. Af en toe zullen we ook iets op poten zetten, zoals een avond met bekende sprekers, een netwerkevent of wie weet zelfs een kunsttentoonstelling.”

Arne Verbeke van Woodfactory sluit zich daarbij aan. “We organiseren geregeld workshops rond een thema en bieden één of twee keer per jaar opleidingen aan om met specifieke machines te leren werken. Misschien zijn ook wij op de markt gekomen op een moment dat de sector er nog niet echt rijp voor was, maar dat neemt de voordelen niet weg: het is veel goedkoper dan een

eigen atelier huren en je moet minder snel een extra medewerker aanwerven, aangezien je kan samenwerken met andere gebruikers. Bovendien hoeft je je kapitaal niet in eigen machines te steken.”

Inhouse-evenementen dragen ook bij tot de groei van BORA en zijn externe bedrijven en ondernemers. “Maandelijks organiseren we een afterworkevent en BORA Talks, een netwerkmoment waarop we sprekers uitnodigen. Daarnaast hebben we een smoothie- en brunchconcept uitgerold: zowel leden als bezoekers kunnen op dinsdag en donderdag van 10 tot 14 uur genieten van een lekker tussendoortje of een lunch. Voorts staan we ook in voor de levering van gezonde maaltijden. Koppel dat aan het duurzame karakter van de coworkingspace, met onder meer laadpalen, zonnepanelen en een groene omgeving, en je beseft waarom ons concept goed scoort”, besluit Justin Vandenburg.

Coach Levi is een enthousiaste klant van BORA coworking: “Vruchtbaar ecosysteem laat ons groeien”

Toen Justin Vandenburg en Laurence Uvin tegen Levi Debruyne over hun plannen voor de opstart van een coworkingspace vertelden, was de stichter en CEO van Coach Levi meteen mee in het verhaal. “Ik ben een klant van het eerste uur en zou er graag zo lang mogelijk blijven.”

“Ik zocht een plek om buitenshuis te kunnen werken. De laagdrempelige formules trokken me over de streep. BORA was en is de ideale biotoop voor een startende onderneming”, aldus Debruyne. Coach Levi ondersteunt klanten op vlak van

voeding en lichaamsbeweging. “Onze fitnessruimte leent zich minder voor administratief werk. De inspirerende plek die BORA coworking vormt, is daar wel voor geschikt. Je vindt hier niet alleen gelijkgestemde jonge ondernemers, ook de locatie en de goede situering zijn pluspunten. De leuke interactie met andere BORA-klanten stuwt iedereen naar snellere groei. Mooi meegenomen is dat verschillende van die mensen ook klant bij ons zijn geworden.”

Het team rond Coach Levi is intussen gegroeid tot zeven mensen. “Dat zijn enerzijds vier personal trainers die constant coachen, maar anderzijds

ook drie mensen die, vanuit BORA, voor alle ondersteuning zorgen. Door die uitbreiding zijn we binnen de coworkingspace ook geëvolueerd naar een eigen kantoor. Het is een waardevolle plek, die idealiter nog lang als onze uitvalsbasis fungeert.”

“BORA is de ideale biotoop voor een startende onderneming.”

Levi Debruyne, Coach Levi

Coworking in opmars

“Ruim 20% groei per jaar”

Arno De Wispelaere, hoofdredacteur

Steeds meer businesscentra zetten voor de volle 100 procent in op coworking. Het samen werken is bij ondernemers aan een opmars bezig is, niet alleen in onze provincie maar ook in de rest van Vlaanderen. Dat blijkt uit cijfers van financieringsmaatschappij FinPower.

België telde in 2022 zo'n 220 coworkingcentra, samen goed voor 105.810 m². Dat is weliswaar nog altijd maar een verwaarloosbare 0,43 % van de totale kantoormarkt, maar toch ruim 15 % van de businesscenteroppervlakte en ongeveer een verdubbeling in vijf jaar tijd (112 in 2017). “En de markt groeit momenteel met ruim 20 % per jaar”, zegt Koen Batsleer, consultant bij FinPower. “We schatten dat tegen 2030 20 tot 30 % van alle kantoren business- en coworkingcenters zullen zijn.”

Officiële cijfers over de West-Vlaamse coworkingmarkt zijn er niet, maar FinPower schat dat de provincie een 25-tal volledige coworkinglocaties telt, ofwel zo'n 11 % van alle locaties in België. Samen bezetten ze ongeveer 8000 m², wat neerkomt op 7,5 % van de totale coworkingoppervlakte in het land.

Nieuwe manier van werken

De kantoormarkt verschuift tout court al enkele jaren richting flexibele werkruimtes, aldus Batsleer. “Een eerste opstoot kwam er destijds door de introductie van laptops. Ineens waren veel kantoorwerkers niet meer gebonden aan één plaats. Een tweede, nog grotere groeispurt werd dan weer in gang gezet door de coronaperiode met het verplichte thuiswerken. Reken daar nog bij dat de deeleconomie sowieso in de lift zit in de maatschappij. Coworking surft mee op dat succes.”

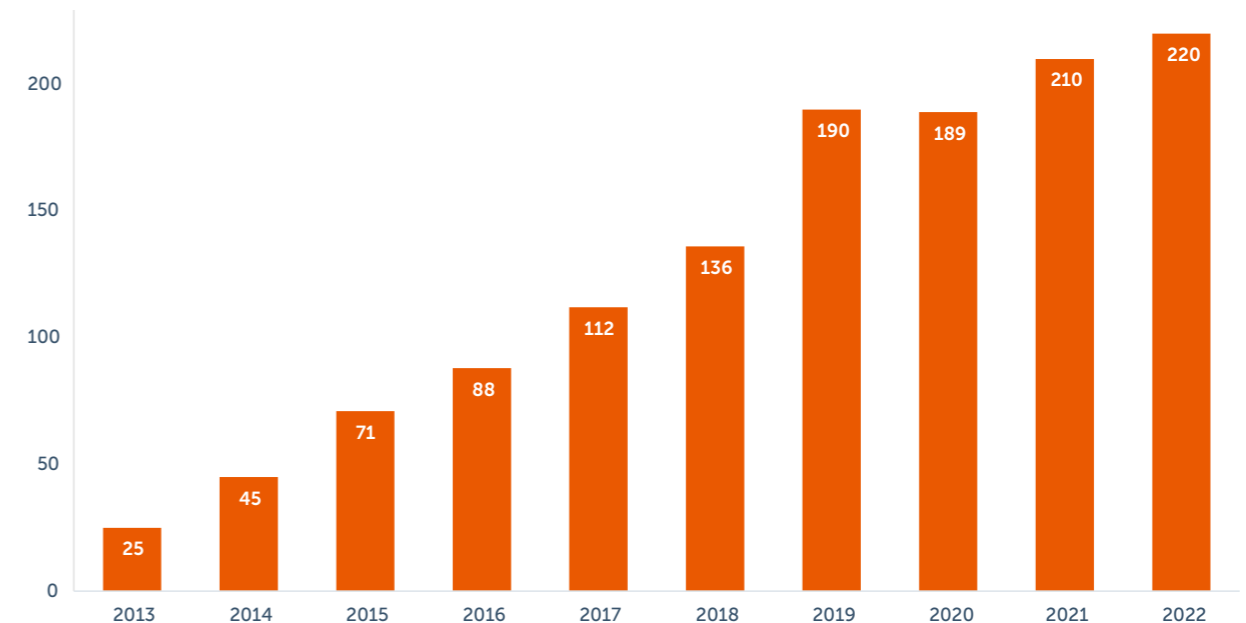
“De aanwezigheid van coworkingspaces is vandaag duidelijk belangrijker geworden dan vroeger. Dat heeft voornamelijk te maken met de zogeheten new way of working”, zegt Korneel Olivier, consultant bij vastgoedadviesbureau Colliers. Die nieuwe manier van

werken, waarbij flexibel, hybride werken voorop staat, is bij veel bedrijven in opmars sinds de coronaperiode. “Die new way of working houdt in dat thuiswerk en kantoorwerk in elkaar overvloeien en met elkaar verweven zijn. Bedrijven stellen zich flexibeler op dan vroeger en kantoren zijn ook meer gericht op samenwerking en fysiek contact, bijvoorbeeld met meer ontmoetingsruimtes, vergaderzalen en loungehoeken.”

“Tegen 2030 zijn wellicht 20 tot 30% van alle kantoren business- en coworkingcenters.”

Koen Batsleer, FinPower

Coworkingcenters in België

Herman Maes, Herman Maes Kitchen Expert

“Voldoening vinden in keukens creëren en ontwikkelen”

Christina Van Geel, Stem & Pen

In 2015 stond Herman Maes op de Wereldtentoonstelling in Milaan met een diamantvormig kookfornuis. Hij ontwierp keukens voor het Deense toprestaurant Noma, voor sterrenchefs Peter Goossens en Sergio Herman en vele anderen. Intussen bouwde hij in totaal 1.472 keukens in elf verschillende landen. In 2020 verkocht hij zijn bedrijf en na een periode van reflectie startte hij dit jaar een nieuwe onderneming op: Herman Maes Kitchen Expert. Het ondernemers-DNA kruipt waar het niet gaan kan.

Herman Maes: Op 20 juni lanceerde ik mijn nieuwe bedrijf. Innovatie en creativiteit zijn altijd mijn kracht geweest. Het doet me veel plezier dat ik die nu verder kan ontplooiën in die nieuwe onderneming. Ik laat me omringen door een enthousiast team van jonge mensen die ik mag opleiden, met wie ik mijn passie deel en aan wie ik mijn kennis kan doorgeven.

Ik ben weer gestart met het ontwerpen van keukens en prototypes, de keukens van de toekomst. 25 jaar geleden waren wij de eerste die inductie introduceerden in grootkeukens.

Op het vlak van kooktechniek blijven we out of the box denken en innoveren. De keuken van vandaag is compacter, de looplijnen zijn korter en er gaat veel aandacht naar duurzaamheid en energiezuinige toestellen. Intussen ben ik opnieuw genomineerd voor een innovatieaward. We zijn goed bezig, dat doet me veel plezier.

Onvoorziene wending

Als veertienjarige zat het kopen en verkopen er al in. Tijdens de vakanties verkocht ik groenten en fruit waar ik maar kon. We waren met acht kinderen thuis. Mijn broers en zussen zijn geleerde mensen: doctor in de chemie of computerexpert, professoren en licentiaten. Ze hebben lang en hard gestudeerd. Dat was niks voor mij, ik wilde liever dingen maken.

Na mijn studie elektromechanica begon ik met dienst na verkoop van elektrische toestellen en gasapparatuur. Zo kwam ik over de vloer bij chef-koks. Er was altijd wel iets kapot in hun keuken. “Waarom maken ze dat nu zo, kan dat niet anders?”, vroegen ze mij. Ik zag wat er beter kon, maar van de fabrikant moest ik overal afblijven. Daarom begon ik zelf dingen te produceren. Omdat ik wist dat het anders en beter kon. Ik kocht een machine, een laser en een plooiplank en begon een eigen atelier.

De topchefs apprecieerden het dat ik verder dacht en het werk voor hen aangenamer en efficiënter maakte. In feite hebben zij mij in gang gezet, zij loodsten mij richting keukenbouw. Zo neemt het leven soms een onvoorziene wending.

Verder denken

We zaten met meerdere keukenbouwers aan tafel bij het Deense Noma, intussen vijf keer verkozen tot beste restaurant ter wereld. Uiteindelijk bleven we nog met twee over. Chef-kok René Redzepi gaf ons vier maanden om iets op de markt te brengen dat nog niet bestond en dat een verbetering betekende op het vlak van kooktechniek. Dat was volledig mijn ding en ik haalde de opdracht binnen.

Ik moet het warm water niet uitvinden, maar ik denk graag verder. Ik kijk bijvoorbeeld ook naar ergonomie.

Een chef van 50 jaar heeft vaak slechte knieën en heupen door veel rechtop te staan en korte bochten te maken in de keuken. Met bepaalde apparatuur kan je je keuken kleiner maken en je aantal stappen beperken. Met mijn ontwerpen wil ik ook het energieverbruik verminderen. Zo ontwerp ik momenteel apparatuur die maar half zoveel energie nodig heeft. Dat vind ik belangrijk: verder denken, die paar extra stappen zetten.

Ik ben heel intensief met dit werk bezig. Soms ga ik er ook mee slapen. De molen blijft draaien. Dan moet ik mezelf wel eens tot de orde roepen: draai die knop om en stop even met denken. Dat lukt gelukkig steeds beter.

“Soms moet ik mezelf tot de orde roepen: draai de knop om en stop even met denken.”

Gedrevenheid

Ik ben de zestig gepasseerd maar ben nog even gedreven. Mijn pa deed het me voor: hij is 97 en nog altijd actief en gezond. Hij woont alleen, maakt zijn eigen eten, heeft een moestuin en gaat elke week op restaurant. “Herman, je moet wat meer genieten”, zeggen ze dan. Maar wat is genieten?

“Topchefs hebben mij richting de keukenbouw geloodst.”

Een keer meer op reis gaan? Ja, dat is plezierig. Maar ik vind vooral voldoening in dingen creëren en ontwikkelen. Dát is voor mij genieten.

Met mijn nieuwe zaak voel ik niet meer de druk en verantwoordelijkheid van vroeger, dat scheelt. Ik hoef geen veertien uur per dag meer te werken, maar ik blijf graag bezig. En de waardering die ik krijg voor mijn werk doet enorm veel deugd.

De weg die ik tot dusver heb afgelegd, zou ik zo opnieuw bewandelen. Maar dan met de kennis die ik intussen heb vergaard. Eigenlijk doe ik dat nu ook: ik startte mijn nieuwe onderneming met meer achtergrond en kennis dan ooit tevoren.

Het was niet altijd een gemakkelijke weg. Dertig jaar geleden begon ik helemaal van nul: ik had geen materiaal, geen mensen, geen centen. Ik moest het allemaal zelf uitzoeken. Maar dat was tegelijk een geweldige leerschool. Een valkuil waar je als beginnende ondernemer in trapt is bijvoorbeeld te snel willen gaan. Iets ontwikkelen en op de markt brengen omdat de vraag er is, terwijl het nog niet volledig op punt staat.

Ik stelde vroeger ook geen ingewikkelde contracten op voor mijn personeel, ik vertrouwde de mensen met wie ik werkte blindelings. Dat vertrouwen is wel eens geschaad. Ik nam ooit iemand in dienst die net van school kwam, investeerde in zijn opleiding, bracht hem alle kennis en techniciteiten bij en na vier jaar vertrok hij om zelf iets op te starten. Dat voelde als een mes in de rug. Maar gaandeweg leer je dat ook dat erbij hoort. Incasseren en doorgaan.

Levenslessen

Als je iets doet, doe het dan goed. En kijk niet naar de winst maar probeer de klant tevreden te stellen. Dat zijn levenslessen die ik van mijn ouders heb geleerd. Mijn vader was ook ondernemer, in

Herman Maes met zijn dochter Stephanie, die mee in de zaak zit. © Luc Demiddele

de vlassector. En mijn moeder was een groot ondernemer op gebied van kinderopvang: als je acht kinderen hebt, is dat een bedrijf op zichzelf.

Je krijgt veel mee van je ouders, maar je staat er zelden bij stil. Uiteindelijk bepaalt je opvoeding wel hoe je in het leven staat. Ik ben opgegroeid in een warm nest, ik kon me geen betere ouders voorstellen. Dat is een belangrijke basis, die ik aan mijn kinderen probeer door te geven. Jammer genoeg was ik er niet vaak. Dat hoor je van veel ouders, vooral ondernemers: we hebben te weinig gedaan, we zijn er niet genoeg geweest. Dat maak ik nu goed via mijn kleinkinderen. Ik heb er intussen drie.

Ik run op dit moment ook drie ondernemingen, maar delegeer meer. Dat deed ik vroeger te weinig. Ik dacht dat ik overall bij moest zijn. Maar als je goede instructies geeft en je hebt betrouwbaar personeel, dan komt het in orde. Ik heb nu dus meer tijd voor de kleinkinderen. Er wordt meer gecommuniceerd en minder gecommandeerd (*lacht*).

Vroeger dacht ik dat me geen tegenlagen konden overkomen. Maar in 2020

moest ik mijn bedrijf verkopen en dat was een zware klap. Iemand anders besliste in mijn plaats dat het gedaan was. Daar lag ik maanden van wakker. Hoe kon het in godsnaam zo lopen? Die verkoop voelde als een kindermoord. Het bedrijf was per slot van rekening mijn derde kind.

“Vroeger dacht ik dat me geen tegenlagen konden overkomen. Maar in 2020 moest ik mijn bedrijf verkopen. Dat was een zware klap.”

De erkenning die ik nu krijg voor mijn nieuwe bedrijf doet deugd. Ze zijn me niet vergeten, ik kan het nog. Ik sta er weer en ik krijg veel respect van de chefs van vroeger. Het voelt goed om te herrijzen uit de as.

Abonnement

Een abonnement is gratis. Het tijdschrift West-Vlaanderen Werkt verschijnt tweemaal per jaar. Abonneren kan via: www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt

Volg ons op LinkedIn: [in Provincie West-Vlaanderen](https://www.linkedin.com/company/provincie-west-vlaanderen)

Overzicht

De meest actuele artikels en dossiers en het archief van de edities van West-Vlaanderen Werkt vindt u op: www.westvlaanderenwerkt.be

Volg ons op KennisWest.be

ISSN 1374-6235

We zijn lid van We Media.

Persoonsgegevens worden verwerkt volgens de bepalingen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van 24 mei 2016. Meer info: zie www.west-vlaanderen.be/privacy.

West-Vlaanderen Werkt wordt u gratis toegestuurd. Indien uw gegevens onjuist zijn of indien u het tijdschrift niet meer wenst te ontvangen, dan kunt u zich altijd uitschrijven via www.kenniswest.be/mijn-abonnementen. Uw persoonlijke gegevens worden niet aan derden overgemaakt.

COLOFON

De artikelen in West-Vlaanderen Werkt zijn niet noodzakelijk de weergave van standpunten van de redactie of van het Provinciebestuur. Bij naamvermelding verschijnt de bijdrage onder de verantwoordelijkheid van de auteur.

Reproductie van of verwijzing naar een van deze artikelen mag uitsluitend met correcte vermelding van de auteur en bron en mits de redactie een kopie krijgt.

Expertenpool: Sofie Barremaecker (Syntra West), Larissa Deblauwe (VIVES), Ilse Defruyt (POM West-Vlaanderen), Charlotte Destoop (TUA West), Julie Labaere (Howest), Inge Priem (Provincie West-Vlaanderen), Geert Roelens (consultant), Lode Vanden Bussche (Provincie West-Vlaanderen), Brecht Vanruymbeke (POM West-Vlaanderen), Jeroen Vanthournout (Leidal), Peter Verhecke (Provincie West-Vlaanderen), Julie Verhooghe (Kabinet gedeputeerde Jean de Bethune), Nikita Vindevogel (Howest).

Coördinatie en hoofdredactie

Arno De Wispelaere, Provincie West-Vlaanderen
Koning Leopold III-laan 31
8200 Brugge (Sint-Andries)
T. 050 40 71 30
E-mail: arno.dewispelaere@west-vlaanderen.be

Medewerkers

Journalisten: Arno De Wispelaere, Roel Jacobus, Filip Lanzweert, Bart Vancauwenbergh, Christina Van Geel, Dirk Van Thuyne
Fotografen: Jan Ballieu, Christophe Covemaeker, Luc Demiddele, Fanny Depijpere, Kurt Desplenter, Roel Jacobus, Filip Lanzweert, Kim Vanbesien
Lectoren: Jan Leplae, Miek Van Tricht

Verantwoordelijke uitgever

Stijn Lombaert, Provinciegriffier
Provinciehuis Boeverbos
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint-Andries (Brugge)

Vormgeving:

Leander Depypere (Ogenbliksem)
Druk: sectie Digitaal Design & Productie, Provincie West-Vlaanderen

Andere fotobronnen van deze editie

Calasanz, Curando, De Lovie, DEME, ISA, Mariasteen, Ocular, Paulig, POM West-Vlaanderen, Provincie West-Vlaanderen, Unilin, Vivendo, VLOC, WVI

Cartoons:

AAaRGh... (Mario De Koninck)
Coverfoto: Mariasteen

West- Vlaanderen Werkt

De polsslag van de
West-Vlaamse economie

West-Vlaanderen Werkt focust op de sociaal-economische dynamiek in de provincie. We publiceren zowel vaste rubrieken als dossiers met unieke analyses en journalistiek onderzoek. We bestrijken een breed palet aan onderwerpen en schenken bijzondere aandacht aan interessante nieuwe ontwikkelingen bij ondernemingen en overheid.

Volg op elk moment de meest recente artikels via

www.westvlaanderenwerkt.be

Twee maal per jaar bundelen we alle verschenen stukken in een fysieke editie.

Wil je via mail op de hoogte blijven van nieuwe artikels of West-Vlaanderen Werkt gratis ontvangen in je brievenbus?

Abonneer je in beide gevallen via

www.kenniswest.be/mijn-abonnementen

